

Regeringens skrivelse

2017/18:282

Nystart för en stärkt minoritetspolitik

Skr.
2017/18:282

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 28 juni 2018

Margot Wallström

Alice Bah Kuhnke
(Kulturdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen översiktligt för nuläget inom minoritetspolitiken och bedömer att arbetet återstår för att efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska kunna säkerställas. Regeringen beskriver nästa steg för en stärkt minoritetspolitik, inklusive innebörden av ett helhetsgrepp om utmaningar och möjligheter på området. Det redogörs för behovet av en nystart av politikområdets styrkedja, inklusive att myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken bör utredas och analyseras närmare samt att uppföljningssystemet bör förbättras. Regeringen anför vidare att det krävs ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur, bl.a. genom ett handlingsprogram för bevarande av språken och genom att organiseringen av språkcentrum eller motsvarande funktioner utreds.

Regeringen beskriver kopplingen mellan hälso- och sjukvården och minoritetspolitiken samt behovet av kunskap om de nationella minoriteternas hälsosituation. Det bedöms även att ett långsiktigt och strategiskt arbete med kompetensförsörjning är nödvändigt för att komma tillrätta med bristen på utbildad personal. Slutligen bedömer regeringen att kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna behöver öka i samhället och beskriver de olika aktörernas roller och ansvar.

Innehållsförteckning

1	Ärendet och dess beredning	4
2	Nuläget inom minoritetspolitiken	5
2.1	Nulägesbild inom minoritetspolitikens tre delområden	5
2.1.1	Diskriminering och utsatthet	6
2.1.2	Inflytande och delaktighet	7
2.1.3	Språk och kulturell identitet	9
2.2	Arbete återstår inom minoritetspolitiken	11
3	Nästa steg för en stärkt minoritetspolitik	11
3.1	Internationella åtaganden till skydd för nationella minoriteter	11
3.1.1	Förenta nationerna (FN)	12
3.1.2	Europarådet	13
3.2	Minoritetspolitikens komponenter	14
3.3	Ett helhetsgrepp för en stärkt minoritetspolitik	16
3.3.1	Inriktningen för en stärkt minoritetspolitik	17
3.3.2	Innebörden av ett helhetsgrepp	17
3.3.3	Nästa steg inom minoritetspolitikens tre delområden	19
3.3.4	Tydligt ansvar för fortsatt utveckling	21
3.3.5	De nationella minoriteternas organisering	22
4	Effektiv styrning, samordning och uppföljning för fortsatt utveckling	23
4.1	Styrningens betydelse för efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter	23
4.2	Styrningen på det minoritetspolitiska området behöver en nystart	25
4.2.1	Ökad samverkan mellan myndigheter, kommuner och landsting	26
4.2.2	Utvecklad myndighetsstyrning	27
4.2.3	Ett förbättrat sektorsövergripande uppföljningssystem	28
4.3	Stärkt samordning, utveckling och uppföljning	31
5	Ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur	35
5.1	Språk och kultur ska stödjas	35
5.2	Revitalisering av de nationella minoritetsspråken	36
5.2.1	Långsiktigt handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken	38
5.3	Stöd för de nationella minoriteternas kultur	41
6	Hälso- och sjukvård för de nationella minoriteterna	42
6.1	De nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom hälso- och sjukvården	42
6.2	Centrum för samisk hälsa	44

6.3	Behovet av kunskap om de nationella minoriteternas hälsosituation är stort.....	45	Skr. 2017/18:282
6.4	Hälso- och sjukvården behöver ha kunskap om de nationella minoriteterna.....	46	
7	Kompetensförsörjning för framtiden.....	48	
7.1	Ett långsiktigt och strategiskt arbete med kompetensförsörjning är nödvändigt.....	49	
7.2	Universitets och högskolors roll.....	52	
8	Behov av ökad kunskap och synlighet.....	54	
8.1	Kunskapsnivån om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är låg.....	54	
8.2	Olika aktörers kunskapshöjande arbete.....	55	
8.3	Kunskapen och synligheten behöver öka.....	56	
8.4	Utbildningens roll för ökad kunskap.....	57	
9	Konsekvensbeskrivning.....	60	
Bilaga 1	Sammanfattning av delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60).....	62	
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna.....	67	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 28 juni 2018.....	70	

1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 1 september 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn och analys av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt angränsande frågor och med utgångspunkt i översynen, Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158), föreslå åtgärder i syfte att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter (dir. 2016:73). Utredningen antog namnet Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02). Enligt tilläggsdirektiv som beslutades den 15 juni 2017 fick utredningen även i uppdrag att analysera vad den finlandssvenska gruppen i Sverige har för ställning och överväga om den ska erkännas som nationell minoritet (dir. 2017:64). Utredningstiden förlängdes samtidigt.

I juni 2017 överlämnade utredningen delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissyttrandena och en sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgängliga i Kulturdepartementet (Ku2017/01534/DISK).

Kulturdepartementet bjöd in samtliga remissinstanser till ett möte den 28 september 2017 för att inhämta kompletterande synpunkter på förslagen i betänkandet. En förteckning över närvarande vid mötet och en sammanställning av synpunkter som inkom vid mötet finns tillgängliga i Kulturdepartementet (Ku2017/01534/DISK). Regionala samråd har hållits i Kiruna, Eskilstuna och Malmö med de nationella minoriteterna där förslagen i betänkandet har behandlats. En sammanställning av de synpunkter som inkom vid de regionala samrådsmötena finns tillgänglig i Kulturdepartementet (Ku2017/01534/DISK).

Regeringen beslutade den 21 mars 2018 propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199, bet. 2017/18:KU44, rskr. 2017/18:409). Propositionen utgör en del i arbetet med att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. I propositionen aviserar att regeringen avser att återkomma med ytterligare delar av den reviderade inriktningen för minoritetspolitiken.

Kulturdepartementet höll den 22 maj 2018 ett samrådsmöte med ett antal organisationer som företräder de nationella minoriteterna för att föra en dialog om den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken. En sammanställning av synpunkter som inkom vid mötet finns tillgänglig i Kulturdepartementet (Ku2018/01016/DISK).

2 Nuläget inom minoritetspolitiken

Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det övergripande målet bröts genom reformen 2010 ner i tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet (prop. 2008/09:158 s. 45–46). De insatser och åtgärder som vidtas inom politikområdet hänför sig till de tre delområdena och uppföljningen av utvecklingen genomförs och redovisas också inom dessa.

Nedan följer en nulägesbeskrivning vilken främst grundar sig på löpande rapportering från samordnings- och uppföljningsmyndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget samt på Sveriges rapporter om efterlevnaden av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2, ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3, språkstadgan) vilka överlämnades till Europarådet i juni 2016 (Ku2016/00845/DISK).

2.1 Nulägesbild inom minoritetspolitikens tre delområden

På övergripande nivå kan det konstateras att en positiv utveckling för efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter har skett sedan lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) trädde i kraft den 1 januari 2010. Det återstår dock utmaningar, vilket är anledningen till att regeringen beslutat propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:99). Det finns stora skillnader mellan kommuner och landsting inom respektive utanför förvaltningsområdena i fråga om att ha utvecklat ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Inom förvaltningsområdena är situationen, vad gäller det språk området omfattar, relativt positiv i fråga om insatser och efterlevnaden av enskildas rättigheter till följd av minoritetslagstiftningen. Utanför förvaltningsområdena är arbetet med minoritetsfrågor inte systematiskt i samma utsträckning. Vad gäller statliga förvaltningsmyndigheter är det intresse som myndighetens ledning har för frågan och regeringens styrning av myndigheten avgörande för verksamhetens kvalitet.

Aktivitetsnivån varierar även mellan de tre olika delområdena. Det mest aktiva arbetet bedrivs inom delområdet språk och kulturell identitet, dock med varierande effektivitet och kvalitet. Delområdet diskriminering och utsatthet har däremot inte prioriterats på samma sätt i den offentliga verksamheten och här finns det brister såväl vad gäller kunskapsnivån som aktivitetsnivån. Inom delområdet inflytande och delaktighet har olika delar av det allmänna varierande grad av måluppfyllelse och det kan konstateras att tydliga styrdokument och en öppen dialog har varit framgångsfaktorer

för de kommuner, landsting och statliga myndigheter som har kommit längre i sitt arbete.

Den centrala samordningen och uppföljningen av politikområdet har varit betydande för den positiva utvecklingen. Samtidigt pekar utredningen och remissutfallet på att den nuvarande ordningen har brister.

2.1.1 Diskriminering och utsatthet

Att ge skydd åt de nationella minoriteterna innebär att diskriminering på grund av etnicitet eller tillhörighet till en nationell minoritet ska bekämpas och att de nationella minoriteterna ska ges förutsättningar att delta i samhällslivet på lika villkor. De nationella minoriteterna ska fullt ut kunna utveckla sin potential och ha samma förutsättningar i samhället som majoritetsbefolkningen. Samhället ska motverka missgynnande och utsatthet av de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158 s. 45).

En del av statsskickets grunder är den bestämmelse i 1 kap. 2 § regeringsformen som innehåller en programförklaring för samhällsverksamhetens inriktning när det gäller nationella minoriteter. Av den följer att samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Åtgärder som syftar till att främja sådana möjligheter är därmed en del av grunden i vårt statsskick.

Det rättsliga skyddet mot diskriminering finns främst i diskrimineringslagen (2008:567) och i brottsbalken. Det görs i dessa lagar inte någon åtskillnad mellan diskriminering av personer som hör till nationella minoriteter och personer som hör till grupper med annan etnisk eller religiös bakgrund. Diskrimineringsombudsmannen (DO) är den myndighet som utövar tillsyn över att diskrimineringslagen följs och arbetar för att främja lika rättigheter och möjligheter och för att motverka diskriminering. DO arbetar även bl.a. med att informera, utbilda och ha andra kontakter med myndigheter, företag, enskilda och organisationer.

Det förs ingen statistik hos DO om hur stor andel av de anmälningar som inkommer till myndigheten som gäller de nationella minoriteterna. Enligt uppskattningar från myndigheten inkom under 2014 minst 77 anmälningar om diskriminering av judar, romer, samer, sverigefinnar eller tornedalingar. Merparten av dessa anmälningar rör diskriminering av romer. DO har 2018 bedömt att inga större skillnader när det gäller förekomsten av diskriminering av personer som tillhör de nationella minoriteterna har kunnat konstateras sedan 2014. Av uppföljningsrapporten framgår att det finns en betydande skillnad mellan antalet anmälningar till DO och den upplevda diskrimineringen bland minoriteterna. Enligt samordnings- och uppföljningsmyndigheterna kan denna diskrepans förklaras av att det saknas tillräckliga kunskaper om diskrimineringsskyddet och att det finns ett förtroendegap mellan de personer som utsätts för diskriminering och de myndigheter som har ansvar för att utreda anmälningarna. Detta innebär att förekomsten av diskriminering av personer som tillhör de nationella minoriteterna inte fullt ut synliggörs. Därutöver innebär detta att förekomsten av multipel diskriminering – dvs. diskriminering baserad på flera olika faktorer, t.ex. funktionsnedsättning och tillhörighet till en nationell minoritet – riskerar att inte synliggöras.

De nationella minoriteternas säkerhet och trygghet är en förutsättning för deras möjligheter att fortleva och utvecklas i det svenska samhället. Risken att utsättas för hot, hat och våld får inte utgöra hinder för personer som tillhör de nationella minoriteterna att kunna vara öppna med sin identitet, sitt språk och sin kultur eller lyfta sina frågor för debatt. Det har med tydlighet framkommit att den fysiska säkerheten för de nationella minoriteterna inte kan tas för given. Regeringen har bedömt att det krävs både åtgärder för att förhindra brott i det akuta skedet och åtgärder för att motverka strukturer och värderingar som är ett hot mot det öppna och demokratiska samhället. Regeringen har därför antagit ett strategiskt och samlat arbete mot bland annat antisemitism, antiziganism och rasism mot samer genom den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629/DISK). Därtill pågår arbete med att möjliggöra säkerhetshöjande åtgärder vid fysiska anläggningar. Bland annat har Kulturdepartementet remitterat departementspromemorian En ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder inom det civila samhället (Ds 2018:4) i detta syfte.

Den nationella planen är central i regeringens arbete med att motverka rasism och liknande former av fientlighet. Det är oacceptabelt att enskilda som tillhör de nationella minoriteterna riskerar att utsättas för trakasserier och diskriminering. Inom ramen för det strategiska arbetet med planen har Sametinget getts i uppdrag att kartlägga rasism mot samer i dag, och Brottsförebyggande rådet genomför en fördjupad studie om antisemitiska hatbrott.

Kommissionen mot antiziganism påbörjade sitt arbete 2014 och hade som övergripande uppdrag att komplettera och förstärka samhällets insatser mot antiziganism. Kommissionen hade både ett operativt uppdrag, att motverka antiziganism, och ett uppdrag om att ge förslag till åtgärder mot antiziganism. Kommissionen överlämnade sitt slutbetänkande i juni 2016. Regeringen har sedan dess fortsatt sitt arbete med att motverka antiziganism inom strategin för romsk inkludering.

Under de senaste åren har behovet av att adressera historien och de kränkningar av individens mänskliga rättigheter som har förekommit aktualiserats på ett tydligt sätt. De nationella minoriteternas förutsättningar och behov i fråga om synliggörande och försoningsarbete skiljer sig åt mellan de olika minoriteterna. Ett antal processer har påbörjats eller genomförts. Exempel på detta är vitboken om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Den mörka och okända historien [Ds 2014:8]), Svenska kyrkans arbete med en vitbok om de historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna, Sametingets arbete i fråga om en sanningskommission och det arbete med en förstudie om det historiska förhållandet mellan tornedalingar och meänkielitalande och staten som Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset och Met Nuoret genomfört.

2.1.2 Inflytande och delaktighet

Att stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande innebär att formerna för samråd ska förbättras och de nationella minoriteterna ska ges reellt inflytande i frågor som berör dem. Olika former för inflytande

ska främjas. De nationella minoriteterna ska ges tillgång till olika nationella, regionala och lokala dialogforum på likvärdiga villkor som majoritetsföreträdare. Strukturella hinder mot inflytande ska undanröjas så långt det är möjligt (prop. 2008/09:158 s. 46).

Möjligheten till inflytande för de nationella minoriteterna varierar beroende på om de bor i en kommun som tillhör ett förvaltningsområde eller inte. En majoritet av kommunerna inom förvaltningsområdena har någon form av utarbetade rutiner och former för samråd medan majoriteten av kommunerna utanför förvaltningsområdena inte ger de nationella minoriteterna någon särskild möjlighet till inflytande.

De som bor i en kommun eller ett landsting som ingår i förvaltningsområdet för det egna minoritetsspråket har störst möjlighet att utöva inflytande. I huvudsak är formaliserade samråd den vanligaste formen för inflytande och av dessa har ungefär hälften av samrådskonstellationerna beslutanderätt i vissa frågor. Kommunerna och landstingen uppger själva att samråden har haft betydelse för vilka beslut som fattats i de frågor som har varit föremål för samråd. De som deltar i samråden från de nationella minoriteterna har inte fullt ut samma bild av möjligheten att påverka beslutsfattandet. De upplever brister i förfarandet och påpekar att det i många fall inte samråds alls. I de fall samråd har fungerat bra har deltagarna dock i huvudsak en positiv syn på sin möjlighet att påverka inom de områden som vanligen är föremål för samråd: kultur, förskola, skola, äldreomsorg och statsbidragets användning. I strax under hälften av de kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena ges ekonomisk ersättning till de deltagande företrädarna för den arbetsinsats som samrådsförfarandet innebär. Det finns inte motsvarande uppgifter för situationen utanför förvaltningsområdena.

Vad gäller statliga myndigheter finns det brister när det gäller i vilken utsträckning de nationella minoriteterna ges möjlighet till delaktighet och inflytande. En positiv utveckling har dock skett under senare år och ett antal statliga myndigheter genomför löpande samråd. Några exempel på sådana myndigheter är Statens kulturråd (Kulturrådet), Statens skolverk, Universitets- och högskolerådet, Institutet för språk och folkminnen och Folkhälsomyndigheten. Det finns ett samband mellan att myndigheter har utarbetat långsiktiga former för inflytande och samråd och att de har eller har haft regeringsuppdrag att utveckla ett sådant arbete.

Utöver de möjligheter till inflytande och samråd som statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter ska ge enligt minoritetslagen samråder regeringen och Regeringskansliet löpande med de nationella minoriteterna. Det är av stor betydelse att samråd sker även på den nivån, och även där finns ett behov av utveckling. Därför pågår ett arbete med att utveckla Regeringskansliets former för samråd med de nationella minoriteterna.

Ett statligt stöd betalas årligen ut till de riksorganisationer eller organisationer av riksintresse som företräder de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Syftet med statsbidraget är att stödja och underlätta verksamheten för dessa organisationer. Sverigefinnarna och tornedalingarna får därutöver stöd för att stärka samråd och dialog inom förvaltningsområdena för finska och meänkieli. I tillägg till detta lämnas årligen särskilda medel till Sametinget för bidrag till och stöd för verksamhet som bedrivs av organisationer inom det minoritetspolitiska

området som företräder samer i syfte att stärka samers samråd och dialog på regional och lokal nivå. Skr. 2017/18:282

Kulturdepartementet har även remitterat departementspromemorian Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43) med förslag om en ny särskild ordning för konsultation i frågor av särskild betydelse för samerna. Förslagen i departementspromemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

2.1.3 Språk och kulturell identitet

Att stödja de nationella minoritetsspråken så att de hålls levande innebär att de nationella minoriteterna ska ges möjligheter att tillägna sig, bruka och utveckla sitt modersmål och utveckla en egen kulturell identitet. De nationella minoriteterna ska kunna överföra sitt minoritetsspråk och sin kultur till nästa generation. De nationella minoritetsspråken, som utgör en del av det gemensamma kulturarvet, ska kunna bevaras och utvecklas som levande språk i Sverige (prop. 2008/09:158 s. 46).

På ett övergripande plan blir situationen inom delområdet bättre, men i vissa avseenden har utvecklingen varit bristande. Den positiva utvecklingen är i stor utsträckning avgränsad till vissa geografiska områden eller till vissa aktörers verksamhet. De territoriellt bundna språken finska, meänkieli och samiska och de sverigefinska, tornedalska och samiska kulturerna har utvecklats positivt vilket i hög grad är kopplat till verksamhet inom förvaltningsområdena för språken. Samtidigt har det vidtagits begränsade insatser för att skydda och främja de territoriellt obundna minoritetsspråken jiddisch och romani chib samt de judiska och romska kulturerna.

Arbetet med språk och kultur bland de kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena har gått framåt och i stort sett samtliga av dessa kommuner och landsting vidtar löpande åtgärder för att främja språk och kultur. Målsättningen hos dessa kommuner och landsting är att språk- och kulturaktiviteter kopplade till de nationella minoriteterna och minoritetsspråken ska integreras i det ordinarie kulturutbudet. Vad gäller förskola och äldreomsorg växer intresset av att ta sina rättigheter i anspråk bland de nationella minoriteterna, dock är det fortsatt många som inte har kännedom om sina rättigheter eller som inte uttryckligen efterfrågar verksamhet inom förskolan eller äldreomsorgen. Kommunernas medvetenhet om det ansvar de har och deras förmåga att uppfylla sina skyldigheter har visserligen förbättrats över tid. Men då utgångsläget har varit otillfredsställande, och utvecklingstakten varit allt för långsam, är situationen inte helt tillfredsställande.

Utanför förvaltningsområdena genomför relativt många kommuner och landsting språk- och kulturinsatser. Dessa är dock generellt begränsade till sin omfattning och det är fortfarande en stor andel kommuner och landsting som inte genomför några insatser över huvud taget. Vad gäller förskola och äldreomsorg förekommer det att sådan ges på minoritetsspråken, men omfattningen av detta är begränsad och vad gäller förskola är det främst fråga om modersmålsstöd.

Modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken är centralt för språkbevarande och revitalisering. Sedan 2015 har elever som tillhör

de nationella minoriteterna rätt till modersmålsundervisning i sitt nationella minoritetsspråk, och antalet såväl berättigade som deltagande elever har ökat sedan 2010. Vad gäller tvåspråkig undervisning förekommer det endast i begränsad utsträckning och främst i fristående skolor. Utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk lämnade sina förslag om de nationella minoritetsspråken i skolan till regeringen i november 2017, och utredningens betänkande Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91) bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Statistiken visar att antalet sökande till högre utbildning i minoritetsspråk och nationella minoriteters kultur kontinuerligt har ökat. De antagna utgör i genomsnitt något mer än en tredjedel av antalet sökande.

Kultursamverkansmodellen har bidragit till en positiv utveckling i det regionala arbetet med kulturfrågor kopplat till de nationella minoriteterna. Inom modellen ansvarar landstingen för att fördela de statliga medlen till kulturverksamheter i länen. Kulturrådet bedömer 2018 att kompetensen inom frågorna och synligheten i de regionala kulturplanerna har ökat runtom i landet. Ett flertal län har fördelat medel till kulturverksamhet med koppling till de nationella minoriteterna. Samråd om kulturplanerna sker i viss utsträckning.

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) har ansvar för språkvården inom finska, jiddisch, meänkieli och romani chib och fördelar bidrag till revitalisering av de nationella minoritetsspråken. Sametinget leder det samiska språkarbetet och ansvarar även för samiskt språkcentrums verksamhet. Kulturrådet verkar för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör de nationella minoriteterna. Därtill fördelar Kulturrådet och Sametinget bidrag till de nationella minoriteternas kulturutövning, och Svenska Filminstitutet ansvarar för stöd för barn- och ungdomsfilm på de nationella minoritetsspråken.

En mångfald av kulturyttringar utövas av konstnärer och institutioner som har koppling till de nationella minoriteterna. Exempel på detta är Judiska museet, Giron Sámi Teáhter, Tornedalsteatern, Fem folk festival, Finlandsinstitutet och enskilda konstnärer, musiker och författare.

Kunskapen om minoritetspolitiken och dess innebörd för statliga myndigheter har ökat över tid. Det är dock fortfarande många myndigheter som inte har vidtagit några åtgärder för att säkerställa att det finns tillgång till personal med språkkompetens där det behövs, främst i medborgarnära myndigheter.

Public service-verksamheten är av betydelse för revitalisering av de nationella minoritetsspråken. För språkens fortsatta existens är program som riktar sig till barn och unga särskilt viktiga. I de nu gällande sändningstillstånden för programbolagen anges att det samlade programutbudet på de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib ska öka årligen jämfört med 2013 års nivå. Ökningen ska vara betydande. Den parlamentariska public service-kommittén överlämnade den 19 juni 2018 sitt slutbetänkande Ett oberoende public service för alla – nya möjligheter och ökat ansvar (SOU 2018:50) till regeringen. Kommittén har bl.a. lämnat förslag och bedömningar om hur villkoren gällande de nationella minoritetsspråken ska utformas i de sändningstillstånd för public service-företagen som inleds år 2020. I

2.2 Arbete återstår inom minoritetspolitiken

Regeringens bedömning: Det återstår arbete inom minoritetspolitiken för att efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska kunna säkerställas.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte gjort någon sådan samlad bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen, samordnings- och uppföljningsmyndigheterna, utredningen, och internationella granskningsorgan har vid upprepade tillfällen konstaterat att framsteg har gjorts i fråga om efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Samtidigt är dessa framsteg i många avseenden avgränsade till de kommuner och landsting som ingår i ett eller flera förvaltningsområden och till de förvaltningsmyndigheter som har valt att anta en aktiv hållning i frågorna. En majoritet av landets kommuner, landsting och myndigheter har arbete kvar att göra, bl.a. i fråga om det grundläggande skyddet i minoritetslagen som gäller för samtliga nationella minoriteter i hela landet. Den positiva utvecklingen har också avstannat under senare tid, vilket är ett tungt vägande skäl till regeringens bedömning att det är nödvändigt med ett helhetsgrepp om minoritetspolitiken (se vidare om bedömningen i prop. 2017/18:199 s. 24).

Trots framstegen återstår mycket arbete inom många olika delar av minoritetspolitiken för att måluppfyllelsen ska kunna förbättras. Såsom anförs i propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) ska de nationella minoriteternas rättigheter säkerställas och därigenom bidra till full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. All tillgänglig uppföljning och utvärdering visar att så inte är fallet i nuläget. Regeringen gör därför bedömningen att det återstår betydande arbete för att säkerställa full efterlevnad av de nationella minoriteternas rättigheter.

3 Nästa steg för en stärkt minoritetspolitik

3.1 Internationella åtaganden till skydd för nationella minoriteter

De mänskliga rättigheterna är universella, odelbara och ömsesidigt samverkande. De slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna gäller över hela världen oavsett land, kultur eller specifik situation. Det är varje stats ansvar att säkerställa att de mänskliga rättigheterna respekteras fullt ut. I propositionen En stärkt minoritetspolitik anför regeringen att de nationella minoriteternas

Skr. 2017/18:282 rättigheter utgör en integrerad del av det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna och att det nationella arbetet ska utgå från detta förhållande (prop. 2017/18:199 s. 22–23). Det är således av betydelse att ha en grundläggande förståelse för det internationella ramverk som påverkar de nationella minoriteternas rättigheter i Sverige, särskilt som målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62).

3.1.1 Förenta nationerna (FN)

Det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna tar sin utgångspunkt i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948. Sverige har anslutit sig till en majoritet av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter och rapporterar regelbundet till relevanta FN-mekanismer om det nationella arbetet för att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna.

Centrala konventioner för skyddet av minoriteter

Flera av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter innehåller bestämmelser som är relevanta i skyddet av minoriteters mänskliga rättigheter. Detta gäller bl.a. konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Artikel 27 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är särskilt centrala i skyddet och främjandet av minoriteters mänskliga rättigheter.

I artikel 27 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter anges att i de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, ska de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk. Bestämmelsen innebär dels ett förbud mot diskriminering, dels en skyldighet för stater att positivt stödja minoriteternas strävanden.

I artikel 30 i barnkonventionen finns bestämmelser om minoriteter och språk. Där anges att i stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk, ska ett barn som tillhör en sådan grupp inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

FN:s generalförsamling har antagit en deklaration om minoriteters rättigheter och en deklaration om urfolks rättigheter. Dessa är inte juridiskt bindande, men kan vara vägledande för medlemsstaterna. Enligt minoritetsdeklarationen ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som behövs för att personer som tillhör minoriteter ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna och skapa förutsättningar för personer som tillhör minoriteter att utveckla sin kultur samt att utveckla och lära sig sitt språk. Enligt urfolksdeklarationen är rätten till självbestämmande grundläggande

i fråga om urfolks rättigheter. Deklarationen understryker vidare bl.a. rätten till kultur, identitet, språk, hälsa och utbildning samt förbudet mot diskriminering av personer som tillhör urfolk.

FN:s generalförsamling antog 2015 resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling vilken innebär att alla medlemsländer i FN förbundet sig att arbeta för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål som i Sverige kallas de globala målen. De nationella minoriteternas rättigheter har direkt koppling till flera mål och delmål i agendan, bl.a. mål tre om god hälsa och välbefinnande, mål fyra om god utbildning för alla och mål tio om minskad ojämlikhet. Att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter är ett led i processen med att uppfylla de globala målen och i förlängningen att genomföra Agenda 2030.

3.1.2 Europarådet

Europarådet bildades efter andra världskriget för att säkerställa respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) är sedan 1995 svensk lag. I artikel 14 anges att åtnjutande av de fri- och rättigheter som anges i konventionen ska säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) ratificerades av Sverige år 2000. Konventionen syftar till att skydda såväl nationella minoriteter som enskilda personer som tillhör nationella minoriteter. Konventionen garanterar nationella minoriteter en rad mänskliga rättigheter och grundläggande friheter: bl.a. skydd från diskriminering, fientlighet och våld, mötes-, förenings-, yttrande-, tanke-, samvets- och religionsfrihet samt åsikts- och yttrandefrihet på det egna språket. Konventionsstaterna åtar sig vidare att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, såväl muntligt som skriftligt.

Europarådet har tillsatt en rådgivande kommitté som övervakar att ramkonventionen följs. De stater som har ratificerat ramkonventionen är skyldiga att vart femte år rapportera om genomförandet av den. Sveriges senaste rapport lämnades in i juni 2016 (Ku2016/00845/DISK).

Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan) ratificerades av Sverige 2000. Huvudsyftet med språkstadgan är att skydda Europas kulturella mångfald och förhindra att språk dör ut. Varje stat väljer vilka nationella minoritetsspråk som ska skyddas under språkstadgan och nivån på skyddet. Staten ska dessutom peka ut inom vilket geografiskt område som förstärkt skydd ska ges.

Enligt språkstadgan krävs det att ett landsdels- eller minoritetsspråk ska ha använts av hävd i ett visst territorium inom en stat (s.k. historisk geografisk anknytning) av medborgare i staten, och att språket ska skilja sig från det officiella språket. Vidare ska språket talas av ett tillräckligt stort antal personer så att det motiverar olika åtgärder för skydd och främjande. Invandrarpråk och dialekter av landets majoritetsspråk anses falla utanför definitionen. Om ett språk inte uppfyller kravet på historisk geografisk anknytning, är det att betrakta som ett territoriellt obundet språk. För territoriellt obundna språk är skyddsnivån lägre och mer allmänt hållen. De olika skyddsnivåerna utvecklas i konventionen. Del I innehåller inledande bestämmelser. Del II innehåller generella mål och principer som gäller alla de språk en stat har erkänt. Del III beskriver det förstärkta skyddet som går längre än grundskyddet.

Finska, meänkieli och samiska uppfyller kravet på historisk geografisk anknytning och omfattas av skyddet enligt del III inom ett visst angivet område. I resten av landet omfattas dessa språk av skydd enligt del II. Jiddisch och romani chib är territoriellt obundna språk i Sverige. För dessa språk gäller skydd enligt del II i konventionen.

Europarådet har tillsatt en expertkommitté som övervakar att staterna skyddar och respekterar rättigheterna i språkstadgan. De stater som har ratificerat stadgan är skyldiga att vart tredje år rapportera om genomförandet av dess artiklar. Sveriges senaste rapport lämnades in i juni 2016 (Ku2016/00845/DISK).

3.2 Minoritetspolitikens komponenter

Sverige har i nära 20 år haft en särskild och samlad politik för att stärka de nationella minoriteterna och stödja de nationella minoritetsspråken. Minoritetspolitiken inrättades som eget politikområde i samband med att Sverige år 2000 ratificerade ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). De nationella minoriteternas och minoritetsspråkens historiska närvaro i Sverige är dock betydligt äldre än den sammanhållna minoritetspolitiken.

I Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar erkända som nationella minoriteter och finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska erkända som nationella minoritetsspråk av riksdagen. Samerna är även ett urfolk (se vidare regeringens överväganden om det samiska folket som nationell minoritet i prop. 2017/18:199 s. 29–30).

Det är varje enskild individ som själv avgör om denne anser sig tillhöra en nationell minoritet och om denne vill göra anspråk på de rättigheter och det stöd från samhället som följer därav. Samhället kan inte ställa krav på någon att styrka sin tillhörighet till en eller flera nationella minoriteter eftersom tillhörigheten baseras på självidentifikation. Det är också viktigt att påminna om att alla individer som anser sig tillhöra en eller flera nationella minoriteter inte har en automatisk koppling till ett visst minoritetsspråk. Vissa kan ha anknytning till flera nationella minoriteter eller minoritetsspråk och vid en sådan situation måste de som bär skyldigheter, det offentliga, förhålla sig till dessa omständigheter.

Minoritetspolitiken är ett komplext politikområde som utgår från en enkel princip: fullt ut säkerställd efterlevnad av de nationella minoriteternas rättigheter. Politikområdet är tvärsektoriellt och består av olika komponenter som ska samverka för att åstadkomma rättighets- och måluppfyllelse. Nedan följer en översiktlig beskrivning av minoritetspolitikens huvudsakliga komponenter.

Lagstiftning

De nationella minoriteternas rättigheter genomförs i svensk rätt i huvudsak genom lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) samt bestämmelser i språklagen (2009:600), skollagen (2010:800) och socialtjänstlagen (2001:453). Men även annan lagstiftning är relevant, som diskrimineringslagen (2008:567) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). I 1 kap. 2 §. regeringsformen finns en programförklaring för samhällets verksamhet vad gäller nationella minoriteter. Lagstiftningen fastslår bl.a. det allmännas skyldigheter att främja språk och kultur, att ge inflytande och delaktighet, att motverka diskriminering och utsatthet och att ge möjligheter till omsorg, utbildning och egen organisering. Vid tillämpningen av all relevant lagstiftning ska det allmännas skyldigheter genom minoritetslagen beaktas.

Strategi för de nationella minoriteterna

Till följd av minoritetspolitikens tvärsektoriella karaktär genomförs de nationella minoriteternas rättigheter inom flera olika sektorer. Därigenom är även verksamheten inom dessa sektorer en del av minoritetspolitiken. Det strategiska arbetet utgår från det minoritetspolitiska målet ”att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande”. Det övergripande målet består i sin tur av tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

Den övergripande riktningen för arbetet i syfte att förverkliga de nationella minoriteternas rättigheter fastställs genom regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158). Genomförandet av strategin bygger på att kontinuerliga åtgärder vidtas inom de tre delområdena för att åstadkomma ökad måluppfyllelse. Åtgärderna utgår från de lagstadgade rättigheter som de nationella minoriteterna har. Vidare understöds åtgärderna av central statlig samordning och uppföljning samt strategisk och tillitsbaserad styrning av statliga myndigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har ett gemensamt ansvar att samordna genomförandet av minoritetspolitiken. De ska ge stöd och råd åt förvaltningsmyndigheter och agera som ett nav mellan olika berörda aktörer. Därutöver ansvarar Länsstyrelsen i Stockholms län för att fördela bidrag till de nationella minoriteternas riksorganisationer och Sametinget för stöd till organisationer som företräder samer i arbetet med minoritetspolitiken.

Uppföljning och granskning

Minoritetspolitiken följs upp på nationell nivå av Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. Samordnings- och uppföljningsmyndigheterna

ger årligen ut en rapport om minoritetspolitikens utveckling under föregående år. Denna uppföljningsrapport utgör, tillsammans med annat material, underlag för regeringens analys och bedömning av utvecklingen på området. Utöver den specifika uppföljningen har olika uppföljnings- och analysmyndigheters arbete betydelse för att skapa en god överblick av nuläget. På internationell nivå genomför Europarådet kontinuerlig granskning av Sveriges efterlevnad av ramkonventionen och språkstadgan, och de olika granskningsorganen inom FN-systemet övervakar Sveriges efterlevnad av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter, som Sverige är statspart till.

Romsk inkludering

År 2012 beslutade regeringen en strategi för romsk inkludering under 2012–2032 (skr. 2011/12:56). Det övergripande målet för strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Den tjugoåriga strategin är såväl en förstärkning som en naturlig del av minoritetspolitiken.

Arbetet med att genomföra strategin pågår kontinuerligt inom dess områden: utbildning, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet, kultur och språk samt civilsamhällets organisering. Insatser genomförs på flera områden, både på lokal och nationell nivå. Romsk delaktighet och romskt inflytande är en nödvändighet i arbetet och samråd och dialog med romer är en viktig del av genomförandet. Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för uppföljningen av genomförandet.

Kommissionen mot antiziganism lämnade 2016 sitt slutbetänkande till regeringen (SOU 2016:44). Merparten av betänkandet har därefter remissbehandlats. Regeringskansliet fattade under 2017 beslut om att närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas (Ku2017/01479/DISK). Utredaren har i början av 2018 överlämnat underlag i enlighet med det uppdrag som lämnades. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

3.3 Ett helhetsgrepp för en stärkt minoritetspolitik

Sverige ska säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Regeringen har bedömt att regeringens strategi för de nationella minoriteterna är i behov av en reviderad inriktning för att det ska vara möjligt att möta de utmaningar och utvecklingsbehov som framträtt sedan strategin beslutades 2009. Förslagen och bedömningarna i propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) utgör en del av den reviderade inriktningen. Bedömningarna i denna skrivelse utgör ytterligare en del. Därutöver kommer det att krävas ett kontinuerligt arbete för att löpande revidera inriktningen inom det övergripande ramverk som strategin utgör. Arbetet med att säkerställa full respekt för och efterlevnad av de nationella minoriteternas rättigheter är en ständigt pågående process.

Regeringen anger i propositionen En stärkt minoritetspolitik den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken (prop. 2017/18:199 s. 22–30) vilken utgörs av en revidering och komplettering av den minoritetspolitiska strategin. Med utgångspunkt i att de nationella minoriteternas rättigheter utgör en integrerad del av det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna bedömer regeringen att den samlade strategin ska behållas och utvecklas. En fungerande överföring av språk och kultur mellan generationer ska vara en central uppgift för minoritetspolitiken. Systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt är nyckelfaktorer i det fortsatta arbetet. Genom att utgå från dessa faktorer och kombinera dem med att adressera behovet av förtydligad lagstiftning, ytterligare åtgärder, utvecklad strategisk styrning och ett tvärsektoriellt förhållningssätt läggs basen för nästa steg i arbetet med att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Därmed bidrar minoritetspolitiken till arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. I propositionen lämnar regeringen även förslag till förtydligad lagstiftning vilken är ett konkret uttryck för den stärkta minoritetspolitiken.

3.3.2 Innebörden av ett helhetsgrepp

Regeringens bedömning: Det är nödvändigt med ett helhetsgrepp om minoritetspolitiken. Detta bör bestå av tre övergripande beståndsdelar:

1. ramverk,
2. samordning, utveckling och uppföljning,
3. åtgärder.

Ett kontinuerligt utvecklingsarbete bör bedrivas för att löpande justera genomförandet av minoritetspolitiken.

Utredningens förslag: Utredningen har inte gjort någon motsvarande bedömning.

Skälen för regeringens bedömning

Lagstiftningen om de nationella minoriteternas rättigheter och den reviderade inriktningen för den minoritetspolitiska strategin ska genomföras av många olika aktörer, inom ett politikområde som består av ett betydande antal olika komponenter och som har tvärsektoriell karaktär. Det är därför nödvändigt att ta ett helhetsgrepp om de utmaningar och möjligheter som finns inom minoritetspolitiken. Endast genom att anta ett övergripande synsätt på den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken kan det allmänna åstadkomma de resultat som är nödvändiga för att den enskilde ska se effekter i vardagen. Regeringen bedömer därför att det krävs ett helhetsgrepp och att detta bör bestå av tre övergripande beståndsdelar: ramverk, samordning utveckling och uppföljning samt åtgärder.

Utöver dessa övergripande beståndsdelar kommer helhetsgreppet att behöva prägla all verksamhet inom minoritetspolitiken framöver.

Regeringen påminner i detta sammanhang om att hela genomförandet av minoritetspolitiken ska genomsyras av de tre nyckelfaktorerna: systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt. Detta innebär bl.a. att de nationella minoriteterna ska ges reella möjligheter till inflytande och delaktighet i alla steg av genomförandet.

De övergripande beståndsdelarna

Den första beståndsdelan – ramverket – utgörs i sin tur av tre delar. Den första är de internationella åtagandena om mänskliga rättigheter, den andra är den nationella lagstiftningen och den tredje är regeringens strategi för de nationella minoriteterna (inklusive löpande revideringar). Ramverket fastställer såväl rättigheter för individer som skyldigheter för det allmänna och den övergripande inriktningen för hur arbetet inom politikområdet ska bedrivas. Ramverket medför systematik, långsiktighet och tydlighet, men även juridisk och politisk grund för de olika berörda verksamheterna att agera efter. Ramverket är till viss del levande i bemärkelsen att det kontinuerligt revideras. Det ger uttryck för tydligt definierade skyldigheter, t.ex. att samråda och erbjuda förskoleutbildning på minoritetsspråk, men även för mer allmänt hållna skyldigheter, t.ex. att främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. Gemensamt för alla skyldigheter är att de kräver aktiv handling av det allmänna.

Den andra beståndsdelan – samordning, utveckling och uppföljning – är avgörande för att det allmännas ansträngningar ska vara framgångsrika och åstadkomma måluppfyllelse. Till följd av den mångfacetterade och komplexa bilden av aktörer och skyldigheter är det av stor betydelse att det finns en aktiv hållning från centralt statligt håll vad gäller att samordna olika aktörer, men även vad gäller att ständigt agera som en kraft som driver på utvecklingen i positiv riktning. För att det ska vara möjligt att bedöma vilka åtgärder som ger bäst resultat samt för att kunna följa och analysera situationen måste det även göras kvalitativ uppföljning. För att nyckelfaktorerna – systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt – ska kunna genomsyra minoritetspolitiken är därför aktiv samordning, förbättringsorienterad utveckling och kvalitativ uppföljning väsentligt. Beståndsdelan är bredare än endast det ansvar som åvilar samordnings- och uppföljningsmyndigheterna. Det krävs aktiv handling från hela den offentliga sektorn, med beaktande av de nationella minoriteternas behov och utifrån lokala förutsättningar.

Den tredje beståndsdelan – åtgärder – avser den verksamhet som ska utföra skyldigheter och därigenom förverkliga rättigheter. Det handlar om löpande verksamhet som ska fylla ramverket med grundläggande innehåll, men också om punktåtgärder som ska möta specifika behov eller undanröja betydande hinder inom politikområdet. Exempel på sådan löpande verksamhet är vård, omsorg och utbildning på lokal nivå eller statliga myndigheters arbete med att bemöta enskilda på minoritetsspråk, samt att ge de nationella minoriteterna inflytande i beslutsprocesser. Exempel på punktåtgärder är det s.k. snabbspåret för modersmåls lärare som Statens skolverk har bedrivit på regeringens uppdrag, men även uppdrag till Socialstyrelsen om kunskapsstöd om bemötande och inkluderande arbetssätt inom socialtjänsten. Det är enligt regeringen nödvändigt att olika typer av åtgärder fortsätter att vidtas vid behov i syfte att

genomföra minoritetspolitiken. Denna beståndsdel i helhetsgreppet är därför till sin natur levande då förutsättningar och behov kontinuerligt förändras. Samtidigt är det viktigt att åtgärderna är såväl systematiska som långsiktiga, särskilt i fråga om resultat och effekter.

Kontinuerlig utveckling

De tre övergripande beståndsdelarna i helhetsgreppet ska genomföra minoritetspolitiken på ett systematiskt, långsiktigt och effektivt sätt. De omständigheter som såväl samhället som individen befinner sig i förändras ständigt och det är därför viktigt att minoritetspolitiken inte blir statisk i sitt genomförande eller förhållningssätt. Det är bl.a. av vikt att förhålla sig till den sedvanerättsliga utvecklingen, de nationella minoritetsspråkens skiftande situation, de olika nationella minoriteternas sinsemellan och inbördes heterogena behov samt förändringar i den offentliga förvaltningens organisering. Det är inte tillfredsställande att det ska gå lång tid mellan varje tillfälle när det är möjligt att justera genomförandet av minoritetspolitiken efter skiftande förutsättningar och behov. Inte heller är det tillfredsställande att utvecklingsåtgärder inte vidtas på ett löpande, rättighetsbaserat och verksamhetsanpassat sätt. Det är därför regeringens mening att den minoritetspolitiska strategins inriktning, utifrån de övergripande ramarna, ska vara levande över tid.

Regeringen bedömer därför att ett kontinuerligt utvecklingsarbete bör bedrivas av det allmänna för att löpande justera genomförandet av minoritetspolitiken och för att utifrån detta fortlöpande revidera den minoritetspolitiska strategins inriktning. Därutöver bedömer regeringen att det finns skäl att, när den reviderade inriktningen för strategin och den reviderade minoritetslagen tillämpats under några år, följa upp utvecklingen och situationen på ett sammanhållet sätt.

3.3.3 Nästa steg inom minoritetspolitikens tre delområden

Minoritetspolitiken genomförs och följs upp inom de tre delområdena. De åtgärder som vidtas inom helhetsgreppet om utmaningar och möjligheter på området ska således förverkligas inom dessa tre områden, och som en integrerad del av den offentliga verksamheten inom de olika berörda sektorerna. Här nedan ges en övergripande beskrivning för hur nästa steg för en stärkt minoritetspolitik tas inom respektive delområde.

Diskriminering och utsatthet

Den diskriminering och utsatthet som de nationella minoriteterna utsätts för är inte acceptabel, och som redovisas i avsnitt 2 har regeringen löpande vidtagit åtgärder för att motverka förekomsten av såväl diskriminering som utsatthet. Det är även regeringens bedömning att ytterligare lagstiftningsåtgärder inte i nuläget är lösningen på utmaningarna inom detta delområde. I stället är främjande och förebyggande arbete ett mer effektivt angreppssätt och detta ska därför vara inriktningen för det allmänna ansträngningar i fråga om diskriminering och utsatthet. Även

arbetet inom ramen för strategin för romsk inkludering har stor betydelse för resultatet inom detta delområde.

Rent konkret innebär detta, utöver samhällets generella skydd mot diskriminering och utsatthet, bl.a. att regeringen under 2018 kommer att inrätta ett statsbidrag för att finansiera säkerhetshöjande åtgärder för organisationer inom civilsamhället som ett komplement till Polismyndighetens ansvar för allmän ordning och säkerhet. Regeringen kommer att fortsätta arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott där antisemitism, antiziganism och rasism mot samer explicit ingår. Arbetet med att möjliggöra för de nationella minoriteterna att synliggöra sin historia fortsätter också. Vidare avser regeringen att fortsatt vidta kunskaphöjande och kapacitetsbyggande åtgärder för att kännedomen om, och ägarskapet över de egna rättigheterna och den egna situationen, ska öka bland dem som tillhör de nationella minoriteterna.

Inflytande och delaktighet

I propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199 s. 40–46) föreslår regeringen förbättrade möjligheter till inflytande och delaktighet, bl.a. genom ändrade bestämmelser om samråd. I propositionen uttalar regeringen tydligare de principer som gäller för de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande och delaktighet. Det uttalas bl.a. att möjligheterna ska vara reella, att synpunkter ska beaktas i beslutsfattandet och att både organisationer och enskilda omfattas av rätten till inflytande och delaktighet. Mot denna bakgrund är det särskilt relevant att ta ytterligare steg vad gäller förutsättningarna för såväl de nationella minoriteterna som det allmänna att svara upp mot dessa principer.

Regeringen avser därför att öka det ekonomiska stödet till de riksorganisationer som företräder judar, romer, sverigefinnar och torne-dalingar. Därtill avser regeringen att inrätta en motsvarande ordning för ekonomiskt stöd till riksorganisationer som företräder samer. Aktiviteten inom detta delområde har ökat sedan stödet infördes och det är viktigt att de nationella minoriteternas organisationer har möjligheter att svara upp mot detta. Utöver ett ökat ekonomiskt stöd finns det behov av kapacitets- och kunskaphöjande åtgärder för såväl de nationella minoriteternas organisationer som enskilda. Även kommunala och statliga förvaltningsmyndigheter behöver stöd för att fullt ut och på ett effektivt sätt kunna uppfylla sina skyldigheter.

Regeringen avser även att fortsätta använda sig av den tillitsbaserade myndighetsstyrningen för att utveckla de statliga myndigheternas verksamhet inom delområdet.

Språk och kulturell identitet

De nationella minoritetsspråken befinner sig i en oroande situation med en alltjämt pågående språkbytesprocess som måste brytas och vändas. Regeringen påminner här om att det allmänna, enligt såväl 8 § språklagen som 4 § minoritetslagen, har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken, och att denna skyldighet förutsätter aktiv handling. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige och

därtill ska barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket främjas särskilt. De nationella minoriteternas språk och kultur utgör kärnan i identiteten på såväl grupp- som individnivå. Det är därför särskilt angeläget att det tas ytterligare steg inom detta delområde. Regeringen har därför pekat ut överföringen av språk och kultur mellan generationer som en central uppgift för minoritetspolitiken.

Regeringen har under mandatperioden genomfört betydande höjningar av det ekonomiska stöd som fördelas till de nationella minoriteternas egen kulturutövning, bl.a. i syfte att bygga upp långsiktiga strukturer för kultureernas synlighet, utveckling och fortlevnad och för att främja den fria konsten.

Regeringen ser behov av ytterligare åtgärder för språkrevitalisering och stöd för kultur. I avsnitt 5 utvecklas därför inriktningen för ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kulturer. I detta ingår att utarbeta handlingsprogram för respektive språks bevarande med de åtgärder som följer därav. Vidare avser regeringen att utreda organisationen av språkcentrum eller motsvarande funktioner för de nationella minoritetsspråken.

Det kan även konstateras att utbildningsväsendet är avgörande för den språkrevitalisering som måste åstadkommas, och för närvarande bereds utredningsbetänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91) för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Därutöver avser regeringen att besluta om en ny läroplan för förskolan.

3.3.4 Tydligt ansvar för fortsatt utveckling

Regeringens bedömning: Ansvarsfördelningen inom minoritetspolitiken bör förtydligas för att åstadkomma ökad effektivitet, systematik och långsiktighet.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte gjort någon sådan övergripande bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Som redan nämnts på flera ställen ovan är det många aktörer som har del i genomförandet av minoritetspolitiken och därigenom även i förverkligandet av enskildas rättigheter. Det är i dagsläget inte alltid tydligt vilket ansvar som åvilar dessa olika aktörer, och inte heller ansvarsfördelningen dem emellan. Det finns en uppenbar risk att detta leder till lägre effektivitet samt hämmad systematik och långsiktighet. Det betyder i sin tur att arbetet med att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter i vart fall riskerar att försvagas. Den tvärssektoriella karaktären på politikområdet innebär även att det inte alltid är uppenbart vilken aktör inom den offentliga sektorn som har ansvar och skyldigheter i varje given situation. Det ska även tilläggas att styrningen av myndigheterna inte alltid varit fullt ut ändamålsenlig och att det finns utrymme för förbättring även i detta avseende.

Regeringen gör därför bedömningen att det finns ett utrymme för att åstadkomma ökad effektivitet, systematik och långsiktighet genom större

3.3.5 De nationella minoriteternas organisering

Regeringens bedömning: De nationella minoriteternas organisationer har stor betydelse för genomförandet av minoritetspolitiken, både som experter på den egna situationen och som viktiga företrädare för minoriteterna.

Organisationsstödet till riksorganisationer som företräder de nationella minoriteterna bör höjas. Ett sådant organisationsstöd bör även införas för riksorganisationer som företräder samer i arbetet med minoritetspolitiken.

Samordnings- och uppföljningsmyndigheterna bör vidta kapacitets- och kunskaphöjande åtgärder för att stödja organisationerna.

Utredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit att även Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) ska ges ansvar för att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser som yttrat sig över utredningens bedömning tillstyrker den. *Sametinget* avstyrker bedömningen med hänvisning till att de frågor som rör samer ska hanteras av *Sametinget*.

Skälen för regeringens bedömning: De nationella minoriteterna har generellt sett en förhållandevis hög organiseringsgrad jämfört med andra grupper i samhället. Minoritetsorganisationerna har spelat en betydande roll i utvecklingen och genomförandet av minoritetspolitiken. Denna roll kommer de att ha även fortsättningsvis. Organisationerna är såväl experter på sin egen situation som samlade företrädare för större grupper inom de nationella minoriteterna. Det är dock av vikt, i ett föränderligt civilsamhällslandskap, att notera att organisationer aldrig kan anses vara de enda representanterna för de nationella minoriteterna. Det allmänna måste därför fortsättningsvis förhålla sig till såväl etablerade organisationer som nya organisationsformer och oorganiserade.

De etablerade organisationerna ska även fortsatt få statligt stöd för sin organisering, eftersom de har avgörande betydelse för att de nationella minoriteterna ska kunna utöva egenmakt, särskilt på nationell nivå. Organisationsbidrag bör framöver stödja samtliga nationella minoriteters organisering och ta hänsyn till den arbetsbelastning som läggs på organisationerna genom det allmännas samrådsförfaranden. Det innebär att regeringen bedömer att organisationsstödet till de riksorganisationer som företräder judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar bör öka. Regeringen bedömer vidare att motsvarande stöd bör införas för riksorganisationer som företräder samer i arbetet med minoritetspolitiken. Stödordningen är samtidigt i behov av justeringar för att hantera vissa brister vilka bl.a. framkommer i en hemställan från Länsstyrelsen i Stockholms län (Ku2016/01790/DISK).

Det är viktigt att möta behovet av att öka antalet minoritetsföreträdare som har tillräckliga förutsättningar att kunna utöva inflytande på jämställda och jämlika villkor. Det är därför centralt att genomföra åtgärder som syftar till att höja kapaciteten och kunskapen hos nya aktörer. Liknande insatser behövs också för etablerade organisationer, dock anpassade efter deras kunskapsnivå och situation. Åtgärder kan även behöva vidtas för att bidra till att etablera och stärka nätverk inom och mellan de olika minoriteternas olika organisationer. Vissa sådana åtgärder vidtas redan av de nuvarande samordnings- och uppföljningsmyndigheterna. Regeringen bedömer dock att det finns ett behov av att utveckla dessa åtgärder framöver.

Utredningen föreslår att regeringen ger den föreslagna samordnings- och uppföljningsmyndigheten ansvar att, tillsammans med MUCF, tillgodose behovet av utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder för representanter för de nationella minoriteterna. Regeringen anser dock att det ansvaret för utbildning och kunskapshöjande åtgärder bör ligga hos samordnings- och uppföljningsmyndigheterna. Vidare bör inriktningen vara att det även ska vidtas kapacitetshöjande åtgärder i syfte att stärka såväl själva organiseringen som att utveckla och förbättra organisationernas förutsättningar. Åtgärderna bör vidtas kontinuerligt och innehålla inslag som behandlar kunskap om de internationella åtagandena och relevant lagstiftning på området samt de kommunala, regionala och statliga beslutsprocesserna. Syftet med åtgärderna bör vara att höja de nationella minoriteternas kapacitet att utöva egenmakt på jämlika villkor med det allmänna. Därutöver bör innehållet och den närmare utformningen vara en fråga för de ansvariga myndigheterna att avgöra och utveckla över tid.

4 Effektiv styrning, samordning och uppföljning för fortsatt utveckling

4.1 Styrningens betydelse för efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter

I samband med att den nuvarande minoritetslagen trädde i kraft infördes det befintliga uppföljningssystemet som består av flera delar. Målet för minoritetspolitiken konkretiserades genom att brytas ned i delområden. Ett uppföljningsansvar, en effektivare myndighetssamordning och återrapportering till regeringen infördes. Förändringarna föranleddes av att regeringen bedömt att bristande engagemang och ansvarstagande hos kommuner, landsting och statliga myndigheter försvårade genomförandet av minoritetspolitiken. I propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna anförde regeringen att tillämpningsproblematiken var direkt kopplad till den decentraliserade besluts- och ansvarsordningen i många av de frågor som berörs av minoritetspolitiken. Vidare konstaterades att utfallet snarare var beroende av enskilda aktörers attityder, värderingar och förståelse av målet för

minoritetspolitiken än av vilka bestämmelser som finns i författning (prop. 2008/09:158 s. 42–43).

Styrkedjan på det minoritetspolitiska området består av flera länkar. Riksdagen har antagit det minoritetspolitiska målet och regeringen fastställer den närmare inriktningen för politiken samt vidtar åtgärder för en kontinuerlig utveckling mot en ökad måluppfyllelse, bl.a. genom styrningen av de statliga förvaltningsmyndigheterna. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har ett gemensamt samordnings- och uppföljningsansvar för minoritetspolitiken och rapporterar årligen till regeringen om områdets utveckling samt hur de verkat för att uppnå det minoritetspolitiska målet. I myndigheternas ansvar ingår bl.a. att verka för genomförandet av de nationella minoriteternas rättigheter på statlig, regional och kommunal nivå, samt att som samlande aktör främja samordning och samverkan mellan kommuner och statliga myndigheter. Uppföljningen ska ge regeringen en överblick över minoritetspolitikens effekter och tjäna som underlag för vidare åtgärder på området. Rapporterna utgör även ett underlag för regeringens redovisning till Europarådet och andra internationella övervakningsorgan vad avser efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar även för samordning och uppföljning av den tjugoåriga strategin för romsk inkludering.

Statliga myndigheter har ett stort ansvar för en positiv utveckling i fråga om de nationella minoriteternas rättigheter inom sina respektive ansvarsområden. Några exempel på sådana myndigheter är Statens skolverk, Statens skolinspektion, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Statens kulturråd och Diskrimineringsombudsmannen.

Bland de offentliga organen och förvaltningsmyndigheterna är det landets kommuner och landsting som i stor utsträckning har att omvandla de nationella minoriteternas rättigheter till operativ verksamhet. Det gäller bland annat inom förskolan och grundskolan, äldreomsorgen och socialtjänsten samt i fråga om kultur- och föreningsverksamhet. Det handlar såväl om insatser i vardagen (t.ex. genom hemtjänst) som de långsiktiga förutsättningarna (t.ex. genom samråd och dialog). Inte minst handlar det om att skapa förutsättningar för inflytande och delaktighet för de nationella minoriteterna i denna verksamhet.

Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets ansvar och uppgifter medför att de i praktiken ger stöd till regeringen på det minoritetspolitiska området och de är centrala aktörer i såväl genomförandefasen som i uppföljningsfasen av minoritetspolitiken och en avgörande länk i styrkedjan. Den decentraliserade organisationen med skilda aktörer som ansvarar för olika delar av genomförandet av politiken innebär att det finns ett stort behov av stöd och samordning i bred bemärkelse. Regeringen är i sin tur beroende av kvalitativ och över tid jämförbar rapportering för att kunna följa utvecklingen och vidta effektiva och träffsäkra åtgärder.

En effektiv styrkedja, från lagstiftare till operativ verksamhet, är nödvändig för att det ska vara möjligt för det offentliga att omsätta de internationella åtagandena om de nationella minoriteternas rättigheter till praktik runtom i hela landet.

4.2 Styrningen på det minoritetspolitiska området behöver en nystart

Skr. 2017/18:282

Regeringens bedömning: För att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter och måluppfyllelsen på politikområdet bör styrkedjan förbättras, tydliggöras och effektiviseras.

Styrningen av politikområdet bör utgå från den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken och behovet av ökad tydlighet och transparens.

Utredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock främst avgränsat sig till ordningen för samordning och uppföljning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig om behovet av en nystart delar utredningens bedömning eller har inga synpunkter på den. *Skellefteå kommun* anför att det finns behov av en tydligare minoritetspolitik. *Haninge kommun* framför att de behov som finns hos kommuner som kommit långt i sitt arbete med minoritetspolitiska frågor inte tillgodoses genom dagens styrning. Kommunen anför vidare att det är av stor vikt att en nystart inte blir en omstart. *Krokoms kommun* anser att även regeringen bör se över sin styrning.

Skälen för regeringens bedömning: Alla delar av styrkedjan samverkar i syfte att bidra till uppfyllandet av det minoritetspolitiska målet. Styrningen genomförs genom en cyklisk process som består av tre faser: genomförande, uppföljning och revidering. Denna process medför möjlighet till och potential för kontinuerlig förbättring.

Utredningen har bedömt att den nuvarande styrningen av området inte är tillräckligt effektiv. Utredningens utgångspunkt, att styrningen lämnar utrymme för effektiviseringar och förbättringar, delas av regeringen. I likhet med *Skellefteå kommun* bedömer regeringen också att det finns behov av ökad tydlighet i genomförandet av minoritetspolitiken. Detta behov omfattar alla delar av styrkedjan och samtliga faser. *Haninge* och *Krokoms kommuner* har identifierat två tydliga utvecklingsbehov: möjligheten att hantera olika myndigheters, kommuners och landstings varierande utvecklingsfaser parallellt och behovet av ett tydligare agerande från regeringens sida.

Den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken (se propositionen En stärkt minoritetspolitik [prop. 2017/18:199]) vilar på tre nyckelfaktorer: systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt. Inriktningen utgår också från att de nationella minoriteternas rättigheter bör vara en integrerad del av den offentliga verksamheten inom berörda sektorer. Detta tvärsektorieella förhållningssätt, sammanvävt med de tre nyckelfaktorerna, förutsätter en effektiv styrkedja för att åstadkomma ökad måluppfyllelse. Det är därför nödvändigt att stärka hela styrkedjan, något som bör ske med utgångspunkt i en tydligare styrning från regeringen och en tydligare ansvarsfördelning mellan de olika offentliga aktörerna på området. Till detta kommer behovet av ett strategiskt och tillitsbaserat förhållningssätt samt behovet av ökad transparens, såväl mellan de offentliga aktörerna som gentemot de nationella minoriteterna. Liksom *Haninge kommun* anför är det avgörande att justeringen av styrkedjan inte blir fråga om en omstart för politikområdet då detta skulle

innebära att tid och upparbetade strukturer går förlorat. Det behövs däremot en nystart för att det ska vara möjligt att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Förslagen om styrning i det följande utgår därför från detta behov.

4.2.1 Ökad samverkan mellan myndigheter, kommuner och landsting

Regeringens bedömning: Samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner och landsting på det minoritetspolitiska området bör förbättras.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte gjort någon motsvarande bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Det är nödvändigt att samverkan mellan de olika berörda aktörerna förbättras, både inom den statliga och inom den kommunala sektorn. Till följd av minoritetspolitikens sektorsövergripande karaktär är många olika aktörer inom den offentliga verksamheten berörda av det minoritetspolitiska arbetet. Det är ett arbete som behöver bedrivas runtom i hela landet, både på central, regional och på lokal nivå. Dessutom ansvarar olika myndigheter för olika delar av de frågor som är centrala för minoritetspolitikens genomförande. För att det ska vara möjligt att utveckla politikområdet och bedriva den operativa verksamheten med hög effektivitet och kvalitet är det därför nödvändigt med samverkan.

De statliga myndigheterna har stor betydelse för områdets utveckling, såväl på strategisk som på operativ nivå. Det är därför nödvändigt att myndigheter med sektorsansvar eller regionalt ansvar samordnar sig med varandra och med samordnings- och uppföljningsmyndigheterna. Ett exempel på ett område med behov av sådan samordning är utbildningsväsendet, där bland andra Statens skolverk, Statens skolinspektion, Sameskolstyrelsen, Universitets- och högskolerådet, Universitetskanslersämbetet och vissa lärosäten ansvarar för olika delar. Motsvarande situation finns inom andra sektorer av betydelse, bl.a. kultursektorn, det språkfrämjande arbetet och hälso- och sjukvårdsområdet. Även medborgarnära verksamhet är berörd, t.ex. den medborgarservice som bedrivs vid lokala servicekontor. Den statliga samverkan behöver således utvecklas. Det finns också ett betydande behov av ökad tydlighet framöver, både gentemot rättighetsbärarna och mellan de statliga myndigheterna, kommunerna och landstingen.

Redan i dag har många kommuner och landsting ett utvecklat samarbete i olika minoritetspolitiska frågor, exempelvis genom nätverk för tjänstemän eller politiker med ansvar för minoritetspolitiska frågor, eller genom samarbete om språk-, kultur- och utbildningsfrågor. Initiativ som dessa är lovvärda och utgör en nyckel för den fortsatta utvecklingen på lokal nivå samt för att rättigheterna ska omvandlas till praktik. Denna typ av arbete drivs lämpligen av kommunerna och landstingen med stöd av staten. För att lämna sådant stöd har regeringen pekat på möjligheten för länsstyrelserna att verka som samlade aktörer i regionerna med målet att möjliggöra för utveckling mot mer samarbete mellan kommuner och

landsting. Även det ansvar som vilar på samordning- och uppföljningsmyndigheterna syftar till att ge sådant stöd. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), och det samarbete och ömsesidiga stöd mellan kommuner som kan ske i denna organisations regi, har betydelse för genomförandet på lokal nivå. Regeringen avser därför att fortsätta dialogen med SKL om de nationella minoriteternas rättigheter, särskilt i förhållande till överenskommelsen mellan regeringen och SKL om att stärka arbetet med mänskliga rättigheter.

4.2.2 Utvecklad myndighetsstyrning

Regeringens bedömning: Statliga myndigheter har stor betydelse för genomförandet av minoritetspolitiken. Därför bör ett mer strategiskt förhållningssätt till myndighetsstyrning tillämpas inom minoritetspolitiken.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte gjort någon motsvarande bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Statliga myndigheter har i uppgift att genomföra regeringens inriktning för minoritetspolitiken inom sina respektive ansvarsområden. Av utredningen framgår dock att kunskapen och kännedomen om de nationella minoriteterna behöver förbättras bland de statliga myndigheterna.

Det finns i huvudsak två typer av myndigheter som har ett särskilt ansvar inom minoritetspolitiken. Den första typen av myndigheter är de som är särskilt viktiga för genomförandet av minoritetspolitiken. Det rör sig främst om myndigheter med övergripande ansvar inom en sektor som är av central betydelse för politikområdet, t.ex. Statens skolverk, Institutet för språk och folkminnen och Kulturrådet. De uppgifter och det ansvar som denna grupp av myndigheter har inom minoritetspolitiken följer främst av deras instruktion. Den andra myndighetstypen har ett särskilt ansvar eller särskild betydelse för genomförandet av minoritetspolitiken till följd av deras ordinarie uppgifter. Det rör sig exempelvis om Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Försäkringskassan, vars grundläggande ansvar fyller viktiga syften för måluppfyllelsen.

Regeringen har sedan den minoritetspolitiska strategin beslutades 2010 beslutat om särskilda regeringsuppdrag till myndigheter för att bidra till genomförandet av minoritetspolitiken. Det gäller bl.a. Lantmäteriet Skolverket, Statens skolinspektion, Folkhälsomyndigheten, Skatteverket, Valmyndigheten, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Kulturrådet och DO. Syftet med dessa uppdrag har varit att myndigheterna ska påbörja ett systematiskt arbete för att uppfylla minoritetslagen och det minoritetspolitiska målet. Detta har lett till positiva resultat hos myndigheterna. Det har även blivit tydligt att denna typ av styrning har fyllt sitt syfte för att kontinuerligt och stegvis utveckla myndigheternas verksamhet.

Regeringen tillämpar tillitsbaserad styrning av de statliga myndigheterna. Med detta avses en styrning som både tydliggör vad som ska uppnås och ger ett så stort handlingsutrymme som situationen tillåter för den som ska utföra verksamheten. En tillitsbaserad styrning omfattar även en uppföljning och efterhandskontroll, som både ger tillräckliga underlag

för fortsatt styrning och upplevs vara meningsfull och legitim av den som ska kontrolleras. Med denna typ av styrning kan de berörda myndigheterna fortsätta sitt utvecklingsarbete och kontinuerligt anpassa det i samråd och dialog med de nationella minoriteterna. Tillämpningen av ett strategiskt förhållningssätt till styrning av statliga myndigheter medför stora vinster på sikt genom att de nationella minoriteternas rättigheter integreras och ses som en naturlig del av den ordinarie verksamheten.

Regeringens beslut om riktade uppdrag inom minoritetspolitiken till vissa myndigheter, genom deras regleringsbrev eller genom särskilda beslut om uppdrag, har i och för sig fungerat på ett acceptabelt vis. Men det finns utrymme för ökad tydlighet och förutsägbarhet för både myndigheterna och de nationella minoriteterna. Uppdragen är inte alltid samordnade med närliggande myndigheters uppgifter, och det är inte heller alltid givet vad uppdragens långsiktiga syfte är. Antalet uppdrag kan också variera över tid, vilket bland annat leder till ökad arbetsbelastning för de nationella minoriteterna och för uppföljningssystemet.

Tillämpningen av ett mer strategiskt och tillitsbaserat förhållningssätt i styrningen, jämte en större långsiktighet i arbetet, medför ett behov av att på ett samlat och kvalitetssäkrat sätt förhålla sig till de olika aktörernas ansvar för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Regeringens styrning av de statliga myndigheterna i genomförandet av minoritetspolitiken bör därför bli mer strategisk. Mer konkret kan det handla om att på ett än tydligare sätt redogöra för vad som ska uppnås när en myndighet får en uppgift eller ett uppdrag, vilka resultat som förväntas och på vilket sätt det kan ge långsiktiga förändringar i myndighetens arbete.

4.2.3 Ett förbättrat sektorsövergripande uppföljningssystem

Regeringens bedömning: Uppföljningssystemet bör utvecklas och möjligheten att på ett systematiskt och långsiktigt sätt följa och analysera utvecklingen inom alla berörda sektorer bör förbättras.

De myndigheter som har uppföljningsansvar inom olika sektorer bör förbättra sin kapacitet att följa och analysera utvecklingen i förhållande till det minoritetspolitiska målet.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte gjort någon fristående bedömning om uppföljningssystemet utöver frågan om en särskild uppföljningsmyndighet.

Skälen för regeringens bedömning

Uppföljningssystemet är enligt utredningen en avgörande del av minoritetspolitikens styrning och den samlade och centrala uppföljningen är en av de stora förtjänsterna med 2010 års minoritetspolitiska reform. Samtidigt har utredningen pekat på ett antal brister i det nuvarande uppföljningssystemet. Det gäller bland annat en begränsad förutsägbarhet för uppgiftslämnarna och svag följbaher, vilket medför att uppgifterna inte blir jämförbara över tid. Det gäller även de avgränsningar som gjorts

i uppföljningen som innebär att den samlade situationen inom minoritetspolitiken är svår att följa. Enligt regeringen finns det behov av att utveckla metoderna och formerna för uppföljningen. Det behövs också mer detaljerad information, t.ex. kvantitativa uppgifter om medelsanvändning och efterfrågan respektive deltagande inom olika sektorer, för att underlaget ska vara fullständigt för den kontinuerliga uppföljning som behöver genomföras. Ett omtag kring uppföljningssystemet är nödvändigt för att styrkedjans nystart ska vara fullständig. Systematiken och långsiktigheten i arbetet hos samordnings- och uppföljningsmyndigheterna och hos uppgiftslämnare måste öka för att uppföljningen ska fylla sitt syfte: att möjliggöra för riksdag, regering, internationella organ, myndigheter, de nationella minoriteterna och andra intresserade att följa och analysera utvecklingen. Möjligheten för regeringen att kontinuerligt justera inriktningen för politikområdet är också beroende av detta. Uppföljningssystemet bör därför utvecklas och dess kapacitet och möjlighet att följa utvecklingen förbättras genom de olika aktörernas insamling och analys av information.

Behovet av ett sektorsövergripande uppföljningssystem

Det är idag samordnings- och uppföljningsmyndigheterna som genomför nationella uppföljningar av utvecklingen inom minoritetspolitiken. Uppföljningarna baseras på egen informationsinhämtning och på andra myndigheters redovisning av deras verksamhet. Vid vissa tillfällen har dock myndigheter med analys- och uppföljningsansvar genomfört enstaka uppföljningar inom sitt ansvarsområde. I sammanhanget kan det nämnas att Statens skolinspektion och Inspektionen för vård och omsorg redan i dag har ett tillsynsansvar som omfattar de rättigheter som enskilda som tillhör de nationella minoriteterna har inom skolväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Iakttagelser från tillsynen eller kvalitetsgranskningen kan tjäna som underlag i uppföljningssystemet, men utgör inte uppföljning i sig själva.

Som konstaterats nedan finns det tillkortakommanden i samordnings- och uppföljningsmyndigheternas uppföljning av utvecklingen på politikområdet. Denna situation förstärks av det faktum att de myndigheter som har ansvar för att följa och analysera olika sektorer inte i någon betydande utsträckning följer upp de minoritetspolitiska aspekterna inom respektive sektor. Det är inte effektivt att ett övergripande uppföljningssystem för minoritetspolitiken ensamt ska svara för all inhämtning av uppgifter och uppföljning på ett tvärsektorielt område. De samlade svagheter som finns i uppföljningssystemet leder till ett bristande underlag för analysen av områdets utveckling, vilket försvårar justeringar av såväl den strategiska som operativa verksamheten. För att den fortsatta uppföljningen ska vara ändamålsenlig och effektiv krävs en förbättrad kapacitet hos de olika myndigheter som har ansvar för uppföljning och analys inom de berörda sektorerna.

Uppföljnings- och analysmyndigheters ansvar

De nationella minoriteternas rättigheter ska omvandlas till praktik inom en rad sektorer i samhället. Politikområdets tvärsektorielle karaktär förutsätter att uppföljningssystemet har kapacitet att hantera en stor bredd av

frågor inom många olika sektorer. För att det ska vara möjligt att följa utvecklingen inom respektive sektor måste underlag och analys produceras nära den berörda verksamheten. Den centrala samordningen och uppföljningen kan inte ha expertis inom alla sektorer i samhället som berörs av minoritetspolitiken. Samtidigt finns det även fortsatt ett stort behov av en samlade funktion i uppföljningssystemet och det är därför inte lämpligt att uppföljningen decentraliseras till en mängd olika aktörer. Den mest effektiva och ändamålsenliga lösningen är därför att de myndigheter som ansvarar för att följa och analysera olika sektorer i samhället även utövar ansvar för minoritetspolitiken inom sitt ansvarsområde. Det underlag som dessa myndigheter tar fram kan utgöra grunden för den samlade uppföljningen som utförs av samordnings- och uppföljningsmyndigheterna.

För närvarande har en särskild utredare i uppdrag att genomföra en översyn av regeringens analys- och utvärderingsresurser. I uppdraget ingår bl.a. att genomföra och redovisa en behovsanalys avseende dessa resurser, samt att med utgångspunkt i denna överväga och vid behov föreslå förändringar i den organisations- och myndighetsstruktur som finns för utvärderingsinsatser. Regeringen bedömer att resultatet av denna översyn ska vara en utgångspunkt i det fortsatta arbetet med att förbättra uppföljningssystemet.

Regeringens bedömning: Samordningen, utvecklingen och uppföljningen av minoritetspolitiken bör stärkas.

Myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken bör utredas och analyseras närmare.

Sametinget bör fortsatt vara ansvarig myndighet för samiska frågor inom minoritetspolitiken.

Utredningens bedömning: Överensstämmer till del med regeringens. Utredningen har dock föreslagit att en ny myndighet för dessa uppgifter ska inrättas och att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets uppgifter i sin helhet ska föras över till den föreslagna myndigheten och bedömt att regeringen kan överväga att inrätta den nya myndigheten med en annan myndighet som värd.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat med en knapp majoritet av remissinstanserna som tillstyrker utredningens förslag. De myndigheter och kommuner som tillstyrker förslaget, däribland *Länsstyrelsen i Jämtlands län*, *Umeå universitet* och *Borlänge, Enköpings och Malmö kommuner* samt *Stockholms läns landsting*, anför i huvudsak att den nuvarande samordningen och uppföljningen inte är tillräcklig för att möjliggöra ett effektivt arbetssätt och för att uppfylla lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. De anför vidare att det finns brister i stödet till kommuner och landsting. *Haninge kommun* tillstyrker förslaget, men anför att det måste övervägas noga för att den nya ordningen ska ha möjlighet att möta upp de komplexa behov som finns inom politikområdet.

En stor majoritet av de nationella minoriteternas organisationer tillstyrker förslaget, däribland *Frantz Wagner Sällskapet* och *Sveriges Jiddischförbund*. Även *Sverigefinländarnas delegation* och *Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset* tillstyrker och anför att samordnings- och uppföljningsmyndigheternas arbete har varit alltför passivt och att många kommuner och minoritetsorganisationer inte har fått det stöd som de behöver. Minoritetsorganisationerna anser att detta bl.a. har lett till att kommunala tjänstemän inte längre kontaktar samordnings- och uppföljningsmyndigheterna. *Civil Rights Defenders* tillstyrker utredningens förslag med hänvisning till den internationella kritiken mot Sverige och anför att bland annat Europarådet upprepade gånger har anmärkt på att den bristande samordningen försvårar genomslagskraften för minoritetslagstiftningen.

En majoritet av de statliga myndigheterna avstyrker förslaget om en ny myndighet, däribland *Justitiekanslern*, *Statskontoret* och *Länsstyrelsen i Stockholms län*. Även ett antal kommuner, bl.a. *Köpings kommun* och *Skinnskattebergs kommun*, avstyrker förslaget. De huvudsakliga skälen som framförs av dessa myndigheter och kommuner är att det saknas grund för att en ny myndighet är den lämpligaste lösningen på de problem som utredningen pekar på. Dessa remissinstanser lämnar förslag till alternativa lösningar, bl.a. att resurserna till befintliga myndigheter ska öka, att regeringen ska ge fler särskilda uppdrag till vissa myndigheter eller att tilldelningen av medel till och ansvaret hos de olika länsstyrelserna ska öka. *Justitiekanslern (JK)* anför att det saknas en analys av orsakerna till den brist på genomslag av grundskyddet som utredningen anser föreligga,

och att det därför saknas grund för slutsatsen att det bör inrättas en ny myndighet med ansvar för samordning och uppföljning. JK anför vidare att betänkandet inte ger stöd för uppfattningen att en ny myndighet skulle innebära ett mer effektivt genomslag för grundskyddet, snarare finns det grund för oro att en liten myndighet skulle innebära slöseri med resurser och förlust av erfarenhet och kompetens. I stället uttrycker JK att en utveckling av den etablerade samverkansmodellen bör vara en betydligt säkrare väg för att åstadkomma en stärkt minoritetspolitik. *Statskontoret* anför att bl.a. ledtider i inrättandet och kostnadsskäl talar mot inrättandet av en ny myndighet och föreslår att regeringen i stället inordnar den samlade verksamheten i Länsstyrelsen i Stockholms län eller Sametinget om verksamheten ska läggas samman. *Socialstyrelsen* anför att en fullständig riskanalys inte genomförts och anser därför att frågan bör utredas vidare. *Arbetsgivarverket* tar inte ställning till frågan om det bör inrättas en myndighet men anför att det i så fall bör ske genom att en befintlig myndighet får i uppdrag att utgöra värmyndighet för verksamheten.

Sametinget, liksom en majoritet av kommunerna inom förvaltningsområdet för samiska och en majoritet av de samiska organisationerna, avstyrker förslaget. Dessa remissinstanser anför i huvudsak att Sametinget fortsatt bör ha ansvaret i fråga om det samiska folket och att något annat vore att undergräva arbetet för ett ökat samiskt självbestämmande.

Skälen för regeringens bedömning

Det finns behov av stärkt samordning, utveckling och uppföljning

Det finns två övergripande syften med den nuvarande ordningen för samordning och uppföljning. Det första är att myndigheterna ska verka för och samordna genomförandet av minoritetspolitiken och minoritetslagstiftningen. Det är regeringens mening att det i detta även ingår ett ansvar för att vidta åtgärder för kontinuerlig utveckling av området. Det andra syftet med den nuvarande ordningen är att myndigheterna ska producera kvalitativa underlag avseende tillämpningen av lagstiftningen och utvecklingen på området, med regeringen som främsta mottagare.

I fråga om det första syftet, samordningen, kan det konstateras att samordnings- och uppföljningsmyndigheternas verksamhet visserligen har bidragit till en positiv utveckling inom förvaltningsområdena samt till en ökad medvetenhet och kunskap om minoritetsfrågor bland myndigheter, något som även ett antal remissinstanser uttalar, bl.a. *Bergs* och *Dorotea kommuner*. Utredningen har dock visat att samordnings- och uppföljningsmyndigheterna inte har kunnat tillgodose det behov av stöd som finns hos olika aktörer, exempelvis hos de förvaltningar och tjänstemän som i kommuner och landsting ansvarar för minoritetsfrågor. Detta illustreras av flera remissinstanser, däribland *Stockholms läns landsting* och *Haninge kommun*, som efterlyser stöd och utvecklingsåtgärder till följd av en uppfattning att de nuvarande myndigheterna inte möter upp det behov som finns. Vidare har utredningen bedömt att den befintliga samordningen inte har varit tillräckligt framgångsrik i att öka medvetenheten om och genomslaget för det grundläggande skyddet för de nationella minoriteterna i hela landet, vilket bl.a. tillskrivs bristen på

kunskaphöjande åtgärder. Inte heller har samordningen fullt ut tagit rollen som utvecklande och pådrivande motor i minoritetspolitiken, något som enligt regeringens mening får anses ingå i uppgiften. Dessa tillkortakommanden kan inte uteslutande tillskrivas samordnings- och uppföljningsmyndigheterna, men de bär ett betydande ansvar. En annan faktor som påverkat situationen negativt är viss avsaknad av tydlighet i regeringens styrning av myndigheterna. Den samlade situationen föranleder ett behov av åtgärder inom alla delar av styrkedjan, både avseende myndighetsansvaret för samordningen och i andra delar av kedjan. Exempel på en åtgärd i en annan del av kedjan är förslaget om skyldighet för kommuner och landsting att anta mål och riktlinjer för sin minoritetspolitiska verksamhet som regeringen lämnat i propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199 s. 30) och det som i övrigt anförs i detta avsnitt om utvecklad myndighetsstyrning.

I fråga om det andra syftet, uppföljningen, fyller de underlag som samordnings- och uppföljningsmyndigheterna redovisar flera syften. Rapporteringen utgör, tillsammans med annat material, underlag för den analys och kontinuerliga bedömning av utvecklingen inom området som genomförs av regeringen. Genom rapporterna ska det även vara möjligt att följa utvecklingen på området över tid. Vidare är underlaget en del av grunden för regeringens återrapportering till riksdagen samt rapportering till Europarådet m.fl. Utredningen visar att det finns brister i denna centrala uppgift, exempelvis vad gäller jämförbarheten över tid och avsaknaden av vissa grundläggande data i rapporterna. Dessa brister får anses bero på en kombination av flera olika faktorer, både inom och utom samordnings- och uppföljningsmyndigheternas kontroll. Sådana faktorer är enligt utredningen hur tydligt uppdraget är formulerat och hur det tolkas, vilka verktyg som myndigheterna förfogar över och hur uppdraget har bedrivits i praktiken. Denna del av myndigheternas uppdrag är av mycket stor betydelse för politikområdets långsiktiga utveckling och för regeringens möjligheter att på ett träffsäkert och objektivet sätt kunna följa utvecklingen inom minoritetspolitiken. Med anledning av de påvisade bristerna får den nuvarande situationen anses vara otillfredsställande. Bristerna i uppföljningen kräver åtgärder på flera olika områden och regeringen redogör för detta ovan (se avsnitt 4.2.3 om ett stärkt uppföljningssystem).

I propositionen En stärkt minoritetspolitik anförs (prop. 2017/18:199 s. 26–27) att minoritetspolitiken ska genomföras tillsammans med de nationella minoriteterna för att de ska kunna utöva egenmakt. Det innebär att personer som tillhör de nationella minoriteterna ska ha reella möjligheter till inflytande och delaktighet. Vidare uttalar regeringen att det allmännas insatser i nästa steg av genomförandet än tydligare ska vila på principen om att politiken genomförs tillsammans med de nationella minoriteterna och inte av någon annan för de nationella minoriteterna. Regeringen kan därför konstatera att den betydande brist på förtroende som *Sverigefinländarnas delegation* och *Svenska Tornedalings Riksförbund – Tornionlaaksolaiset* med flera pekar på ska ges stor vikt i bedömningen.

Vid en samlad bedömning kan det konstateras att det finns betydande brister i den nuvarande ordningen för samordning, utveckling och uppföljning och att dessa brister hämmar minoritetspolitiken. Detta

medför i slutändan en bristande efterlevnad av de nationella minoriteternas rättigheter. Det innebär också att det finns betydande potential för samordningsvinster och ökad effektivitet i verksamheten. Regeringen bedömer därför att samordningen, utvecklingen och uppföljningen av det minoritetspolitiska området bör stärkas.

Myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning bör utredas och analyseras närmare

En framgångsfaktor i den nuvarande ordningen för samordning och uppföljning är den centrala och samlade funktion som samordnings- och uppföljningsmyndigheterna har. Syftet med det koncentrerade uppdraget hos Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget är att åstadkomma en högre effektivitet och att säkerställa förutsättningarna för långsiktighet, kompetensförsörjning och ett likformigt utförande. Vidare ger ett samlat ansvar möjlighet att bygga upp kompetens och erfarenhet i frågorna över tid. Dessa faktorer är något som flera remissinstanser, t.ex. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Justitiekanslern*, anför som argument för att det inte är tillräckligt utrett att en ny myndighet löser de brister som finns. *Statskontoret* anför att det finns kostnadsskäl, t.ex. omställningskostnader, som talar mot en ny myndighet.

Som framgår ovan uttrycker dock många remissinstanser att den nuvarande ordningen inte tillfredsställer de behov som finns, vilket särskilt tydligt framkommer i remissyttrandena från vissa förvaltningskommuner, bl.a. *Haninge kommun*. Flera av de nationella minoriteternas organisationer instämmer också i denna bild och uttrycker att det finns ett stort behov av förändring för att det ska vara möjligt att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter.

Flera remissinstanser, bland dem *Socialstyrelsen*, anser att utredningens förslag behöver beredas vidare. Regeringen har beaktat det blandade remissutfallet och de många relevanta synpunkter som har lämnats, både av remissinstanser som tillstyrker förslaget och av de som avstyrker det. Särskild vikt bör dock läggas vid de synpunkter som har inkommit från flertalet av de nationella minoriteternas organisationer, särskilt då de uttrycker bristande förtroende, och från många kommuner och landsting. Anledningen till det är att det är nödvändigt att ordningen för samordning, utveckling och uppföljning är förankrad hos de nationella minoriteterna och hos dem som utför verksamheten närmast medborgarna. Samtidigt måste regeringen beakta det som anförts av Justitiekanslern, Statskontoret och Arbetsgivarverket bl.a. om brist på analys samt om organisationsform och verksamhetsrisker, och av utredningen om behovet av närmare analys i vissa frågor. Vid en sammanvägd bedömning kan det konstateras att det krävs ytterligare utredning och analys av frågan om den närmare myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken. Regeringen avser därför att besluta om direktiv till en sådan utredning.

Sametinget som ansvarig myndighet för samiska frågor

Sametinget är både ett folkvalt organ och en förvaltningsmyndighet under regeringen. Detta innebär att Sametinget företräder det samiska folket och har särskild sakkunskap i frågor som gäller samiska förhållanden.

Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. I detta ingår bland annat att fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet. Sametinget är den myndighet som har, och ska ha, bäst kompetens i samiska frågor. Flera remissinstanser – däribland Sametinget, ett flertal av de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för samiska och många samiska civilsamhällesorganisationer – anför att Sametinget är bäst lämpat att ansvara för samiska frågor. Å andra sidan påpekar vissa remissinstanser, däribland *Umeå kommun* och *Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset*, att Sametinget är en del av den nuvarande samordningen och uppföljningen som har uppvisat brister. Båda dessa förhållanden måste beaktas. Regeringen bedömer i propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199 s. 26) att egenmakt är en av nyckelfaktorerna för den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken. Kompetens och representation sammanfaller i Sametinget. Sametinget är den myndighet som har bäst sakkunskap i frågor som rör samiska förhållanden och Sametingets plenum utser styrelsen.

Som redovisas ovan avser regeringen att närmare utreda och analysera myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av politikområdet. Sametingets nuvarande uppgifter inom minoritetspolitiken framgår av ett antal styrdokument och är i huvudsak avgränsat till de delar av minoritetspolitiken som avser sameer och samiska. Regeringen anser att Sametingets ansvar framöver än tydligare bör vara samiska rättigheter och det samiska språkets utveckling. Genom ett tydligt rättighetsfokus, och med tillitsbaserad styrning, bör Sametinget ges större frihet att utforma och bedriva sin verksamhet inom minoritetspolitiken. Det är regeringens bedömning att det är en förutsättning för att det fortsatta arbetet ska vara kvalitativt och legitimt att Sametinget är ansvarig myndighet för samiska frågor inom minoritetspolitiken. Genom denna bedömning instämmer regeringen med de remissinstanser, bl.a. Sametinget, som uttryckt detta som sin ståndpunkt.

5 Ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur

5.1 Språk och kultur ska stödjas

De nationella minoriteternas nutida och historiska närvaro liksom deras språk och kulturer behöver aktivt synliggöras och stödjas så att språken hålls levande och utvecklas och så att kulturen fortsätter att utövas och utvecklas. Språken och kulturerna är såväl egna kulturarv som en integrerad del av det gemensamma kulturarvet och den samtida kulturen i Sverige. Det är därför av stor vikt att de nationella minoriteterna ges möjligheter att lära sig, använda och vidareutveckla det egna minoritetsspråket och möjligheter att utöva och utveckla den egna kulturella identiteten. Det allmänna har därför enligt språklagen (2009:600), i fråga

om minoritetsspråken, och lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och för att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

De nationella minoritetsspråken har på en övergripande nivå samma ställning. Den åtskillnad som kan göras är mellan de territoriellt bundna språken (finska, meänkieli och samiska) och de territoriellt obundna språken (jiddisch och romani chib). Denna avgränsning gäller endast i fråga om tillämpningen av det territoriella skyddet som i Sverige tillämpas inom förvaltningsområden. Därutöver finns det ingen skillnad i skyddsnivå mellan språken.

5.2 Revitalisering av de nationella minoritetsspråken

Regeringens bedömning: Om de nationella minoritetsspråken ska kunna bestå och utvecklas som levande språk i Sverige, är det nödvändigt att fortsatt vidta åtgärder för att bryta den pågående språkbytesprocessen.

Utredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Bedömningen har dock gjorts i samma sammanhang som utredningens förslag om bevarandeprogram för minoritetsspråken.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över bedömningen instämmer i den. *Universitets- och högskolerådet* betonar utbildningsväsendets roll i revitaliseringsarbetet.

Skälen för regeringens bedömning: De nationella minoritetsspråken är en viktig del av såväl identiteten som kulturarvet för de nationella minoriteterna. Minoritetsspråken är en levande del av det gemensamma kulturarvet och samtidigt en av de faktorer som utgör grunden för gruppernas status som nationella minoriteter. Även för individen kan minoritetsspråket vara avgörande för identiteten. För många individer är minoritetsspråket även modersmålet. Det nationella minoritetsspråket är bärare av många värden. Det är ett kommunikationsverktyg, en markör för tillhörighet och identitet och knyter samman närstående. Minoritetsspråket ger möjlighet till en känsla av samhörighet inom respektive nationell minoritet. Men för dem som av olika skäl inte fått möjlighet att tillgodogöra sig minoritetsspråket kan det leda till en känsla av exkludering i förhållande till andra inom minoriteten. Utan insatser för att bevara och revitalisera minoritetsspråken upphör de på sikt att existera som levande språk i Sverige, och med dem riskerar även stora delar av identiteten att försvinna för de individer som tillhör de nationella minoriteterna. I minoritetsspråken är stora kulturella värden och unik kunskap integrerade, och om de dör ut riskerar även betydande delar av de nationella minoriteternas kulturarv att gå förlorade för kommande generationer. I förlängningen är säkerställandet av minoritetsspråkens

möjlighet till revitalisering avgörande för Sveriges efterlevnad av de internationella åtagandena om de nationella minoriteterna.

Det pågår alltjämt en språkbytesprocess bland de nationella minoriteterna. Denna process har fortsatt med betydande kraft sedan regeringen, genom den minoritetspolitiska strategin, pekade på utmaningen 2009. Detta innebär att majoritetsspråket har tagit över och dominerar på i stort sett alla samhällsområden och i de flesta situationer där språken kan användas. De s.k. språkdömanerna domineras således av svenskan, vilket ger allt färre sammanhang att bruka och samlas kring minoritetsspråken. Språkbytesprocessen innebär att allt färre individer kan tala de nationella minoritetsspråken och att den språkliga utvecklingen inte fortlöper på ett tillfredsställande sätt. Dessa samlade omständigheter gör att en ond cirkel för minoritetsspråkens utveckling uppstår med en växelverkan mellan antalet talare, terminologibrist och brist på forum att utveckla språken. En avgörande faktor är att överföringen av språk mellan generationerna inte fungerar fullt ut, vilket leder till att antalet talare minskar över tid. Regeringen bedömer därför i propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199 s. 24–26) att en fungerande överföring av språk och kultur mellan generationer är en central uppgift för minoritetspolitiken.

För att det ska vara möjligt att bryta språkbytesprocessen krävs fortsatt en aktiv hållning från det allmänna i syfte att stärka de nationella minoritetsspråken. Genom interaktion mellan främjandeåtgärder och aktivitet från minoriteterna är det möjligt att bryta den negativa trenden och revitalisera språken. Åtgärder behöver fortsatt inriktas på både barn och vuxna. Barn och unga ska ges förutsättningar att stärka sin språkutveckling med målet att kunna tala minoritetsspråken på förstaspråksnivå. För att det ska vara möjligt är det nödvändigt att åtgärderna är inriktade på att talarna ska kunna tillägna sig minoritetsspråket fullt ut. Liksom *Universitets- och högskolerådet* anför bär utbildningsväsendet ett stort ansvar som samhällsområde för att åstadkomma sådana språkmiljöer för barn och unga likväl som vuxna.

Vuxna talare bör ges stöd för att kunna återta minoritetsspråket, eller att utveckla ett språk som av olika skäl inte använts tidigare i livet. För vuxna talare behöver åtgärderna anpassas efter olika livssituationer och olika mål med språkinläringen. Utöver åtgärder med rent revitaliserande syfte är det nödvändigt med fortsatt språkvård, exempelvis genom ytterligare standardisering, terminologikutveckling och insatser för att tillgängliggöra språken digitalt. Det är även nödvändigt att de olika åtgärderna anpassas efter respektive minoritetsspråks och varietets förutsättningar och behov.

I den minoritetspolitiska strategin uttalas att utgångspunkten för arbetet med minoritetsspråken bör vara att majoritetssamhället kan bidra till minoritetsspråkens överlevnad och utveckling genom att dels skapa ett språkbevarande klimat, dels bistå med konkreta verktyg för revitalisering (prop. 2008/09:158 s. 36). Regeringen är fortsatt av denna uppfattning och följer noga minoritetsspråkens utveckling. Med anledning av att språkbytesprocessen alltjämt fortgår är det nödvändigt att det allmänna fortsätter åtgärderna för språkrevitalisering.

5.2.1 Långsiktigt handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken

Regeringens bedömning: Ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken bör utarbetas och antas. Programmet bör innehålla såväl övergripande som specifika åtgärder och en tydlig ansvarsfördelning.

Organiseringen av språkcentrum eller motsvarande funktioner för att främja de nationella minoritetsspråken bör utredas för att kunna ingå i handlingsprogrammet.

Utredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit att programmet ska benämnas bevarandeprogram.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig över bedömningen instämmer i den, däribland *Kulturrådet*, *Universitets- och högskolerådet*, *Norrköpings kommun* och *Tornedalsteatern*.

Kulturrådet lyfter fram att läsförmedling insatser bör inkluderas i det föreslagna arbetet. *Krokoms kommun* anser att ett sådant program bör innehålla en tydlig ansvarsfördelning mellan olika aktörer som har ansvar på området. *Landspartiet svenska samer* betonar att Sametinget ska ha en ledande roll i att forma språkpolitiken för samiska och anför att alla samiska språkvarieteter måste beaktas. *Frantzwagner Sällskapet* anför att svensk romani är i ett akut behov av långsiktiga språkbevarande insatser.

Skälen för regeringens bedömning

Den starka språkbytesprocess som de nationella minoritetsspråken har varit utsatta för under en längre tid har lett till en ansträngd situation för språken. Minoritetspolitikerna har haft positiv effekt för minoritetsspråken, men förverkligandet av de rättigheter som ska garantera de nationella minoritetsspråkens överlevnad som levande språk i Sverige har gått för långsamt. Utredningen bedömer att politikområdet införts i ett allt för sent skede för att minoritetsspråken ska kunna bevaras och utvecklas utan betydande språkrevitaliserande åtgärder. Remissinstanserna delar denna bedömning och bl.a. *Tornedalingar i Övertorneå* anför att ett bevarandeprogram är viktigt. Regeringen instämmer i såväl utredningens som remissinstansernas bedömning om behovet av ett samlat grepp för minoritetsspråkens fortlevnad. Det krävs fortsatt arbete för att det ska vara möjligt att vända den negativa utvecklingen.

Frågan om bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken har aktualiserats vid flera tillfällen. Bland annat har Europarådets expertkommitté återkommit till behovet av en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråktalandes situation som situationen för respektive språk. De åtgärder som har vidtagits har inte varit tillräckliga för att åstadkomma faktiska möjligheter för enskilda som tillhör de nationella minoriteterna att återta eller utveckla sina språk. Minoritetsspråken har därmed inte kunnat revitaliseras och därför kvarstår risken för att de ska dö ut. Detta tydliggörs bl.a. i remissvaret från *Frantzwagner Sällskapet* som anför att svensk romani är i behov av långsiktiga språkbevarande insatser. Detsamma kan sägas för alla

minoritetsspråken och samtliga varieteter av dessa. Det kan t.ex. konstateras att flera av de samiska språkvarieteterna, som sydsamiska, är hotade och i stort behov av språkbevarande åtgärder.

Mot denna bakgrund anser regeringen, liksom utredningen och remissinstanserna, att det är angeläget att ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken utarbetas och antas, för att främja möjligheten för minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige.

Utgångspunkter för handlingsprogrammet

Processen med att utarbeta programmet för de nationella minoritetsspråken bör vägledas av vissa utgångspunkter. Programmet bör innehålla en avdelning per minoritetsspråk. Programmets syfte är att på ett strukturerat, samlat och långsiktigt sätt bidra till arbetet för att bryta den pågående språkbytesprocessen och till revitalisering av minoritetsspråken. Programmet bör vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Goda exempel från andra länder och näraliggande processer bör tillvaratas. Flera remissinstanser framhåller specifika områden som bör ingå, t.ex. lyfter *Kulturrådet* att läsfrämjande bör inkluderas och *Universitets- och högskolerådet* betonar utbildningsväsendets roll. Det är med anledning av detta viktigt att betona att programmet måste vara övergripande mellan olika berörda sektorer. Det är inte tillräckligt att programmet avgränsas till vissa sektorer, som utbildningsväsendet eller det språkvårdande arbetet. I utarbetandet av programmet är det nödvändigt att ett samlat grepp tas kring vilka sektorer och aktörer som kan bidra till bevarandet och revitaliseringen av minoritetsspråken.

Även i fråga om ansvar för såväl utarbetande som genomförande av programmet är det nödvändigt med en samlad och strukturerad ansats. I likhet med vad *Krokoms kommun* anför, anser regeringen att programmet bör innehålla en tydlig ansvarsfördelning mellan de olika aktörer som har ansvar både för arbetet inom programmet och det generella språkarbetet. *Landspartiet svenska samer* betonar att Sametinget ska ha en ledande roll i det samiska språkarbetet. Det är även regeringens uppfattning att Sametinget är en given huvudaktör i processen för samiska. Likaså är Institutet för språk och folkminnen (ISOF), som har det generella ansvaret för språkvården av de övriga fyra minoritetsspråken, en given aktör i fråga om finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Även andra statliga myndigheter, bl.a. Statens skolverk, Kulturrådet och lärosätena med särskilt ansvar för minoritetsspråken, behöver på olika sätt involveras i arbetet med att utarbeta programmet. Det är även nödvändigt att de nationella minoriteterna är delaktiga och ges inflytande i hela processen. Slutligen behöver kommuner och landsting involveras för att kunna bidra med såväl värdefulla inspel som insatser.

Landspartiet svenska samer anför att alla samiska språkvarieteter måste beaktas i arbetet med programmet. Regeringen instämmer i detta och påminner därför om att samtliga fem nationella minoritetsspråk och samtliga varieteter därav ska omfattas av programmet. Det är viktigt att den fortsatta språkvården har förutsättningar att hantera den språkliga utvecklingen, särskilt av de olika varieteterna och dialekterna inom minoritetsspråken. Det är också viktigt att notera att det inte ska göras

någon inbördes skillnad i skyddsnivå mellan minoritetsspråken i processen med att utforma programmet.

Programmet bör bestå av såväl övergripande som specifika åtgärder. Övergripande åtgärder innebär bl.a. långsiktigt arbete genom exempelvis utpekade särskilt ansvar, stärkta möjligheter till språkvård m.m. Därutöver tillkommer behovet av språkcentrum eller motsvarande funktioner. Regeringens bedömning är därför att dessa frågor bör ingå i programmet. Specifika åtgärder innebär bl.a. riktade insatser i fråga om särskilda behov som identifierats. Målet med denna typ av konkreta åtgärder är att undanröja mindre hinder som får stora konsekvenser för revitaliseringen.

Regeringen bedömer att det utifrån dessa utgångspunkter ska utarbetas och antas ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken.

Språkcentrum eller motsvarande funktioner för de nationella minoritetsspråken bör utredas

Förutsättningarna ser olika ut för de fem nationella minoritetsspråken och deras varieteter. Som angetts ovan har dock samtliga minoritetsspråk som gemensamt att de har behov av språkrevitaliserande åtgärder för att den pågående språkbytesprocessen ska kunna vändas. Utredningen har konstaterat att samiskt språkcentrum utgjort ett nödvändigt och värdefullt bidrag i revitaliseringen av sydsamiskan och regeringen instämmer i detta. Inrättande av språkcentrum eller motsvarande funktioner för de nationella minoritetsspråken kan utgöra en viktig åtgärd för att revitalisera jiddisch, finska, meänkieli och romani chib. Språkcentrum utgör samlande och pådrivande motorer i det språkrevitaliserande arbetet. De stärker minoriteternas egenmakt och ger en naturlig förankring i minoriteten. Språkcentrum fyller därmed en funktion som är svår för sektorsmyndigheter eller kommuner att fylla. Ett exempel på detta förhållande är att språkcentrum kan utveckla och sprida särskilda metoder som innebär överföring av språk mellan generationer, t.ex. det mentorprogram som Samiskt språkcentrum utvecklat. De kan även utgöra en tydlig aktör att använda som ingång i språkrevitaliserande arbete.

För finska och meänkieli har det föreslagits i en förstudie från Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset att ett språkcentrum ska inrättas för finska och meänkieli (Ku2015/02857/DISK). Utredningen anser att regeringen bör ta nästa steg och ge Institutet för språk och folkminnen (ISOF) i uppdrag att, med utgångspunkt i förstudien, utreda formerna för inrättandet av språkcentrum för finska och meänkieli i samråd med företrädare för talare av dessa språk.

Utredningen anser att behovet av revitalisering av jiddisch och romani chib är minst lika stort som för finska och meänkieli, men anför att det beträffande dessa minoritetsspråk ännu inte finns någon förstudie eller liknande underlag. Utredningen föreslår därför att ett första steg är att regeringen ger ISOF i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inrätta en funktion motsvarande språkcentrum för jiddisch och romani chib, i samråd med företrädare för talare av för dessa språk.

ISOF har i sitt remissvar anført att de ser positivt på att utredningen uppmärksammat behovet av resurser för språkrevitalisering för vart och

ett av de nationella minoritetsspråken och att de står till förfogande för att genomföra ett sådant utredningsuppdrag som föreslås av utredningen.

Utredningen bedömer vidare att Samiskt språkcentrums verksamhet är välfungerande och anför att denna verksamhet bör fortsätta. *Sametinget* anför i sitt remissvar att det finns ett stort behov av att Samiskt språkcentrums verksamhet kan breddas till att omfatta ytterligare samiska varieteter. Detta är en återkommande position från *Sametinget* och har anförts vid upprepade tillfällen. *Sametinget* leder det samiska språkarbetet och Samiskt språkcentrum bedrivs inom ramen för myndigheten.

Regeringen avser mot bakgrund av ovan att uppdra åt ISOF att utreda förutsättningarna för att organisera språkcentrum eller motsvarande funktioner för jiddisch, finska, meänkieli och romani chib. Regeringen avser även att uppdra åt *Sametinget* att utreda formerna för att utveckla Samiskt språkcentrums verksamhet för att främja ytterligare samiska språkvarieteter. Detta för att språkcentrum eller motsvarande funktioner ska kunna vara en del av handlingsprogrammet.

5.3 Stöd för de nationella minoriteternas kultur

Regeringens bedömning: De nationella minoriteternas kultur utgör en viktig del av såväl det gemensamma kulturarvet som det samtida kulturlivet och bör fortsatt stödjas av det allmänna. Utgångspunkten för detta bör vara att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet att utveckla och bibehålla ett levande kulturliv.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte gjort någon motsvarande bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Gemensamt för judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar är att de har en lång historia och närvaro i Sverige. Kulturuttryck som skapats av människor med anknytning till dessa grupper har på djupet präglat det samhälle vi lever i och minoriteternas historia är därför en självklar del av vår gemensamma historia och historien om Sverige. De nationella minoriteternas kultur är en viktig del av såväl det gemensamma kulturarvet som det samtida kulturlivet.

De nationella minoriteternas kultur är bärare av flera värden. Den är ett uttryck för identitet och en gemensam bakgrund och historia. Kulturuttryck är värdefulla för den fortsatta utvecklingen av de nationella minoriteternas kulturella identitet och samhörighet. Ett mångfaldigt uttryck av kultur och konst skapar forum för diskussion om samtiden och om minoritetens situation. Kultur ger upphov till stolthet och synlighet. Ett levande kulturliv för de nationella minoriteternas kulturer bör därför stödjas av det allmänna.

I linje med den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken bör de nationella minoriteterna ges möjlighet att utöva egenmakt över det egna kulturlivet och kulturens utveckling. Detta förutsätter starka nationella minoritetsaktörer. Det allmännas roll är att ge stöd och möjligheter för de nationella minoriteterna att utöva sin kultur och att bygga upp varaktiga strukturer för detta. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder i detta syfte, bl.a. har det statliga stödet till de nationella minoriteternas kulturutövning

ökat betydligt under senare år. Det lämnas t.ex. stöd för utgivning av litteratur och tidskrifter, egna teaterscener, etablering och drift av museer och tillfälliga konstprojekt. Utöver dessa insatser har det regionala och lokala stödet för kulturutövning stärkts, exempelvis genom kultursamverkansmodellen som har medfört bättre möjligheter för de nationella minoriteterna att påverka det regionala kulturutbudet.

Ekonomiskt stöd är dock inte alltid tillräckligt. Därför vidtas löpande andra stödjande åtgärder för att främja utvecklingen på området. Ett sådant exempel är Svenska Filminstitutets uppdrag att främja tillgången till barn- och ungdomsfilm på de nationella minoritetsspråken, som är permanent från och med 2018. Andra exempel är Kulturrådets uppdrag att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk under 2017–2019 och Sametingets ansvar för samisk kultur. Denna typ av insatser ger förutsättningar för de nationella minoriteterna att bygga upp kapacitet att långsiktigt utöva sina kulturer genom mångfaldiga kulturuttryck och som en del av det gemensamma kulturarvet.

De nationella minoriteternas kultur bör således stödjas av det allmänna genom möjligheter för minoriteterna att själva utveckla och bibehålla ett levande och mångfaldigt kulturliv med hög kvalitet. Åtgärderna bör utgå från behov av såväl ekonomiskt stöd som behovet av att vidta särskilda stödjande åtgärder för att bygga upp kapacitet. Centralt för allt stöd ska dock vara att de nationella minoriteterna själva ska utöva egenmakt och ägandeskap över sina kulturliv.

Kulturrådet och Sametinget har det centrala ansvaret för att stödja och främja de nationella minoriteternas kultur. Detta ansvar bör kvarstå. Därutöver tillkommer kommer det regionala och lokala arbetet där regeringen bedömer att det är centralt att kommuner och landsting hör sammar nödvändigheten i att stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande och delaktighet, t.ex. i kultursamverkansmodellen.

6 Hälsa- och sjukvård för de nationella minoriteterna

6.1 De nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom hälso- och sjukvården

Enligt 3 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 1 kap. 6 § patientlagen (2014:821) är målet med hälso- och sjukvården en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Det sistnämnda innebär att möjligheterna att få del av hälso- och sjukvårdens tjänster ska vara lika för alla, oavsett var de bor i landet, och inte får påverkas av förhållanden såsom ålder, kön, förmåga att ta initiativ, utbildning, betalningsförmåga, nationalitet eller kulturella olikheter. I hälso- och sjukvårdslagen anges även att det där det bedrivs hälso- och sjukvård ska finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård ska kunna bedrivas (5 kap. 2 §). I patientlagen finns också en bestämmelse om att

information som lämnas till patienten ska anpassas till patientens ålder, mognad, erfarenhet, språkliga bakgrund och andra individuella förutsättningar (3 kap. 6 §).

Det har gjorts några försök att kartlägga de behov som de olika nationella minoriteterna har på hälso- och sjukvårdsområdet. Undersökningar om nationella minoriteters hälsa är dock behäftade med metodproblem då det saknas folkhälsostatistik som inkluderar tillhörighet till nationell minoritetsgrupp som bakgrundsvariabel. Den kunskap som finns på området medger ändå slutsatsen att de nationella minoriteternas hälsosituation avviker på ett negativt sätt från den övriga befolkningen. Det finns också stöd för att det finns en bristande kunskap om de nationella minoriteternas hälsosituation och kultur och att denna brist utgör utmaningar för en förbättrad folkhälsa hos dessa grupper (Hur mår Sveriges nationella minoriteter, Statens Folkhälsoinstitut, 2010).

I en webbenkät som utredningen om en stärkt minoritetspolitik genomfört bland de nationella minoriteterna lyfte många av de svarande fram språksvårigheter som ett hinder för jämlik hälsa. Utredningen bedömer att den som saknar eller har begränsade möjligheter att förklara sin situation och sitt mående är utsatt för en ökad risk för felbehandling och kan uppleva ett otryggt möte med hälso- och sjukvården. Detta kan också i förlängningen leda till att individer avstår från att söka vård. Behovet av att få tala sitt eget språk i kontakter med sjukvården lyfts särskilt fram när det gäller psykisk ohälsa. Ett annat framträdande problem är bristande kulturkompetens, dvs. brist på kunskap om och förståelse för de nationella minoriteternas kultur och livssituation. Fördomar och okunskap i detta avseende i förhållande till majoritetssamhället kan också leda till att vården inte ges på lika villkor men kanske framför allt en ovilja att uppsöka sjukvården.

Det finns alltså en del som tyder på att minoritetslagen inte har fått tillräckligt genomslag inom hälso- och sjukvården. Av de landsting i förvaltningsområden som har svarat på utredningens enkätundersökning är det få som har gjort någon analys eller utredning av behovet av anpassningar av hälso- och sjukvården efter de nationella minoriteternas behov. Det kan antas finnas en tillit hos de berörda professionerna till att hälso- och sjukvårdens allmänna förhållningssätt tillgodoser alla individers behov, trots att befintliga undersökningar visat på en negativt avvikande hälsosituation för de nationella minoriteterna.

I propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna tog regeringen ställning till en bestämmelse om att vårdgivare bör verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli och samiska där det behövs i vården. Regeringen konstaterade då att det av de allmänna bestämmelserna om patientanpassad information och organisering av sjukvården redan fick anses följa ett sådant ansvar (prop. 2008/09:158 s. 106). Denna bedömning gäller fortfarande. Däremot är det nödvändigt att det inom sjukvården utvecklas och bedrivs ett arbete för att öka kunskaperna om de nationella minoriteterna och deras förutsättningar och behov. Det finns ett behov av ökade ansträngningar i detta arbete. Därutöver ska landstingen beakta bestämmelserna om de nationella minoriteternas rättigheter och det allmännas skyldigheter i minoritetslagen och i annan lagstiftning i syfte att säkerställa en jämlik vård för alla.

Regeringens bedömning: Regeringen följer det arbete som pågår inom kunskapsnätverket för samisk hälsa. Resultatet av detta arbete bör inväntas innan regeringen tar ytterligare ställning i frågan om ett centrum för samisk hälsa.

Utredningens bedömning: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har dock bedömt att regeringen bör överväga att etablera ett centrum för samisk hälsa. Utredningen har vidare bedömt att centrumet bör kunna sprida kunskap samt bedriva och stötta forskning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över förslaget tillstyrker det, däribland *Folkhälsomyndigheten* och *Region Jämtland Härjedalen*. *Region Norrbotten* tydliggör att de, tillsammans med *Västerbottens Läns landsting* och *Region Jämtland Härjedalen*, *Sametinget* och samiska organisationer, har initierat arbetet för att ta fram ett kunskapscentrum för samisk hälsa. *Region Norrbotten* välkomnar stödet från utredningen i det arbetet.

Skälen för regeringens bedömning: Bland de fem nationella minoriteterna har arbetet med forskning och utveckling om hälsa i dag kommit längst när det gäller samernas hälsa. I Norge har ett centrum för samisk hälsa (SANKS) och ett centrum för samisk hälsoforskning (SSHF) etablerats. I Sverige bedrivs forskning bl.a. inom ramen för Glesbygdsmedicinskt centrum i Storuman och vid Vaartoe – Centrum för samisk forskning (Umeå universitet) planeras projektet HALDI som är tänkt att vara en studie av hälso- och levnadsförhållandena för hela befolkningen i det traditionella samiska området Sápmi. Under 2015 genomförde *Sametinget* på regeringens uppdrag en kartläggning av den samiska befolkningens psykosociala hälsa. Denna kartläggning indikerade att den samiska befolkningen har sämre eller mycket sämre hälsa än jämförbara grupper i övriga samhällen.

Ett första steg mot ett kunskapscentrum för samisk hälsa är det nätverk som initierats av *Region Norrbotten*, *Västerbottens läns landsting*, *Region Jämtland Härjedalen* och *landstinget Dalarna*. I styrgruppen för nätverket finns representanter från *Sametinget* och det samiska civilsamhället. Nätverket har i uppgift att arbeta för att förbättra tillgången till hälso- och sjukvård som tar hänsyn till samers språk och kultur. Regeringen beviljade i mars 2017 medel till de tre landstingen för att inleda arbetet med nätverket. I februari 2018 beviljade regeringen *landstinget Dalarna* medel för att ingå i kunskapsnätverket. Medlen ska gå till utformandet av en långsiktig och samlad strategi för utveckling och förbättring av samers hälsosituation. Roller, ansvar och organisation ska också klarläggas. I arbetet ingår att utreda vilka verksamhetsfunktioner och vårdtjänster som kan utvecklas för den samiska befolkningen. Ambitionen är också att bredda och fördjupa kunskapen om samers psykiska och somatiska hälsosituation. Av strategin ska det framgå hur kunskapsnätverket ska bedrivas långsiktigt av *landstinget*, de berörda regionerna och de samiska organisationerna, både verksamhetsmässigt och ekonomiskt. *Landstingens* arbete ska slutredovisas till regeringen i januari 2020.

Utredningen bedömer att det vore positivt om ett centrum för samisk hälsa inrättas. Detta motiveras med att arbetet inom kunskapsnätverket har

kommit långt och att det finns flera centrum i Norge som kan tjäna som förebild vid en sådan etablering. Regeringen instämmer i att ett sådant centrum kan bidra till forskning och utveckling vad gäller samisk hälsa. *Region Norrbotten* anför i sitt remissvar att de välkomnar stödet från regeringen i sitt arbete med kunskapsnätverket för samisk hälsa. Med anledning av att det inom detta nätverk pågår en process med målsättningen att lämna förslag till en strategi för ett långsiktigt arbete med samisk hälsa bedömer regeringen att resultatet av detta arbete bör inväntas innan regeringen tar ställning i frågan. Till dess avser regeringen bl.a. att nogra följa det arbete som pågår inom kunskapsnätverket för samers hälsa.

6.3 Behovet av kunskap om de nationella minoriteternas hälsosituation är stort

Regeringens bedömning: Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen bör ha långsiktiga metoder för att följa de nationella minoriteternas situation inom respektive myndighets ansvarsområde. Detta bör ske med beaktande av respektive minoritets förutsättningar och behov.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker bedömningen. *Folkhälsomyndigheten* ställer sig positiv till det föreslagna uppdraget men anför att det bör beaktas att ett utökat uppdrag kräver ökade resurser. *Sametinget* anser att de ska ges mandat att följa och påverka frågor som rör samers hälsa.

Frantzwagner Sällskapet avstyrker förslaget och ställer sig frågande till på vilket sätt sjukvården ska kartlägga de nationella minoriteternas hälsa.

Skälen för regeringens bedömning: På uppdrag av regeringen genomförde Folkhälsomyndigheten en studie av förutsättningarna för insamling av data om de nationella minoriteternas hälsa under 2014 (Folkhälsomyndigheten, 2014). Uppdraget genomfördes i samråd med de nationella minoriteterna. Representanter för de nationella minoriteterna lyfte bl.a. vikten av att minoritetsgruppen själv får äga utformningen av undersökningar och ha inflytande över behandlingen av de hälsodata som tas fram. Det framgick också i undersökningen att förutsättningarna för, och behovet av, att samla in hälsodata varierar mellan de olika nationella minoriteterna. Hos exempelvis sverigefinnarna ses en insamling generellt inte som särskilt kontroversiell. I andra minoritetsgrupper finns däremot historiska orsaker till att det är mycket känsligt att genomföra denna typ av undersökningar och datainsamlingar. *Frantzwagner Sällskapet* har anført att de ställer sig frågande till kartläggningar av minoriteternas hälsa. Regeringen bedömer att insamling av information och undersökningar med syfte att följa de nationella minoriteternas hälsosituation måste ske med utgångspunkt i respektive minoritets förutsättningar och behov. Det är vidare avgörande att de nationella minoriteterna har möjlighet att utöva inflytande och vara delaktiga i arbetet. Det ska inte vara fråga om kartläggningar som går att koppla till individer eller insamlingar av hälsodata utan frivillighet. Därutöver måste självfallet de bestämmelser

som följer av registerförfattningar och föreskrifter som är avsedda att skydda den personliga integriteten följas.

Folkhälsomyndigheten har störst kompetens bland myndigheter i fråga om folkhälsofrågor. Regeringen anför i propositionen God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik att det är angeläget att Folkhälsomyndigheten genomför kontinuerliga uppföljningar av hälsan i grupper i särskilt utsatta situationer i nära samverkan med berörda målgrupper, myndigheter och andra aktörer (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406) och i detta ingår de nationella minoriteternas hälsosituation. Regeringen anför vidare att det under 2018 är avsett att genomföras en samlad översyn av myndighetens instruktion och att denna ska ändras vid behov. I översynen är det av vikt att tillvarata behovet av ökad kunskap om de nationella minoriteternas hälsosituation utifrån det arbete som myndigheten påbörjat.

Socialstyrelsen har störst kompetens bland myndigheter i fråga om hälso- och sjukvårdsfrågor. Myndigheten har sedan ett antal år uppdrag i regleringsbrev att arbeta med att utveckla den långsiktiga dialogen med de nationella minoriteterna samt att i samarbete med Folkhälsomyndigheten genomföra effektiva samråd med gruppen. Det finns anledning att fortsätta utvecklingen av myndighetens befintliga uppdrag inom minoritetsspolitiken och därför bedömer regeringen att Socialstyrelsen bör ha långsiktiga metoder för att följa de nationella minoriteternas situation inom sitt ansvarsområde.

Både Folkhälsomyndighetens och Socialstyrelsens arbete bör ske i samarbete med de nationella minoriteterna och med utgångspunkt i respektive minoritets förutsättningar och behov. Regeringen delar vidare i huvudsak *Sametingets* uppfattning att Sametinget har en roll att fylla i fråga om samers hälsa och såväl Socialstyrelsen som Folkhälsomyndigheten bör därför genomföra sina uppgifter i nära dialog med Sametinget.

6.4 Hälso- och sjukvården behöver ha kunskap om de nationella minoriteterna

Regeringens bedömning: Aktörer inom hälso- och sjukvården bör ha grundläggande kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken för att kunna möta dessa i enlighet med gällande bestämmelser.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser som yttrat sig över bedömningen instämmer i den.

Skälen för regeringens bedömning

En jämlik vård förutsätter ett bemötande som är anpassat efter individen och en förståelse för de förutsättningar och behov som präglar individens situation. Utredningen indikerar att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom hälso- och sjukvården speglar den som finns i samhället i stort och att den därmed är bristfällig.

Utredningen bedömer att kunskapsbristen inom hälso- och sjukvården huvudsakligen utgörs av två komponenter: brist på språkkunskap och brist på kulturkompetens. Regeringen instämmer i denna bedömning med tillägget av en tredje komponent: grundläggande kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Kunskapsbristens komponenter

Grundläggande kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är nödvändiga för att vården ska ha möjlighet att förverkliga de nationella minoriteternas rättigheter inom hälso- och sjukvården. Om personalen saknar grundläggande kunskap om bl.a. minoritetslagens och språklagens krav på verksamheten är sannolikheten låg att skyldighetsbäraren, i detta fall vårdgivaren, förverkligar individens rättigheter. Kunskapshöjande åtgärder som riktas till hela samhället är en komponent för att förbättra den grundläggande kunskapsnivån även inom hälso- och sjukvården. De är dock inte tillräckliga för att säkerställa en tillfredsställande kunskapsnivå bland vårdgivare eftersom det är särskilt angeläget att personal i en verksamhet som bär skyldigheter och som är avgörande för individens hälsa har denna kunskap.

Språkkunskaper i de nationella minoritetsspråken är en nödvändighet för att vården ska kunna bemöta individer på deras språk. Utredningen har pekat på att många individer som talar språken lyfter språksvårigheter som ett hinder för jämlik hälsa för målgruppen. Den som saknar möjligheter att fullt ut uttrycka och förklara sin situation har sämre möjligheter till jämlik vård och utsätts också för ett otryggare möte med hälso- och sjukvården. I förlängningen leder bristen på språkkunskaper till att målet för hälso- och sjukvården inte uppfylls. Detta illustreras särskilt tydligt av en studie av våldsamma kvinnor som tillhör någon av de nationella minoriteterna, där det framkommer att möjligheten att få tala sitt eget språk i kontakter med bl.a. sjukvård är centralt (Statens folkhälsoinstitut, 2010b).

Kulturkompetens, dvs. kunskap om och förståelse för de nationella minoriteternas kultur och situation, har stor betydelse för bemötandet och effektiviteten i hälso- och sjukvården. Det finns en betydande risk att okunskap om individens situation eller om kulturella skillnader i förhållande till majoritetssamhället kan leda till brister i såväl bemötande som i behandling, vilket resulterar i ökad otrygghet hos målgruppen. Utredningen erfar att rädsla för att bli bemött på ett fördomsfullt eller otryggt sätt för många kan vara ett hinder för att söka sig till sjukvården i rätt tid eller över huvud taget. Redan att det finns en sådan risk är inte acceptabelt.

Det är nödvändigt med stöd för ökad kunskap

Hälso- och sjukvårdens skyldigheter gäller både inom och utanför förvaltningsområdena. Behoven ser olika ut över landet och mellan de olika landstingen. Men även inom respektive landsting kan kunskapsnivån och behovet av ökad kunskap variera.

Av utredningen framgår att företrädare för de landsting som ingår i förvaltningsområde efterlyser mer stöd och samordning för att kunna leva upp till de skyldigheter som landstingen har. Dessa landsting har också framhållit att det är svårt att fullt ut tillgodose behovet av personal som

behärskar minoritetsspråk i en stor organisation. I dagsläget är förbrukningsgraden av det statsbidrag som landsting som ingår i förvaltningsområdena får lägre än i jämförbara kommuner. Utredningen bedömer att detta förhållande indikerar att det finns svårigheter för landstingen att finna sig i ansvaret som det innebär att ingå i ett eller flera förvaltningsområden. Regeringen delar denna bedömning. Det faktum att flera av de landsting som ingår i förvaltningsområde själva har tagit initiativ till ett nätverk för att sprida goda exempel och utbyta erfarenheter indikerar ett betydande behov av stöd.

Den kontinuerliga uppföljningen av minoritetspolitikens utveckling visar att de landsting som inte ingår i ett eller flera förvaltningsområden i stort sett inte bedriver något arbete för att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter i fråga om hälso- och sjukvård. Utredningen visar att kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter kan förbättras bland de kommuner och landsting som inte ingår i ett förvaltningsområde. Regeringen bedömer att förslaget i propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) om att alla kommuner och landsting ska vara skyldiga att anta mål och riktlinjer för sin minoritetspolitiska verksamhet kommer att leda till en betydande ökning av aktiviteten i minoritetspolitiska frågor i kommuner och landsting utanför förvaltningsområdena.

Aktörer inom hälso- och sjukvården bör ha grundläggande kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken samt de nationella minoriteternas rättigheter för att kunna möta dessa i enlighet med gällande bestämmelser. Fortsatt och utvecklat kunskapsutbyte mellan landsting bedöms kunna utgöra ett viktigt bidrag som vid behov kan kompletteras med stöd från nationella myndigheter. Stödet kan bestå av de tre identifierade komponenterna och anpassas för de olika aktörernas roller inom hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer att lämpliga stödgivare bl.a. är Socialstyrelsen och samordnings- och uppföljningsmyndigheterna. Det kan i sammanhanget även noteras att behovet av ökad kunskap också finns i den näraliggande äldreomsorgen.

7 Kompetensförsörjning för framtiden

Tillgången till personal i offentlig sektor är en viktig fråga för det allmänna möjlighet att verkställa sina skyldigheter, och därigenom kunna möta rättighetsbärarnas förutsättningar och behov. Utredningen har identifierat att kompetensförsörjningsfrågor är en växande faktor i arbetet med att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter.

7.1 Ett långsiktigt och strategiskt arbete med kompetensförsörjning är nödvändigt

Skr. 2017/18:282

Regeringens bedömning: Tillgången till personal med språk- och kulturkompetens är avgörande för det allmännas möjlighet att efterleva de krav som ställs med anledning av de nationella minoriteternas rättigheter. Arbetet med kompetensförsörjningsfrågor bör därför vara strategiskt och långsiktigt. Det är utifrån detta syfte viktigt med goda utbildningsmöjligheter i de nationella minoritetsspråken.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens. Utredningen har dock benämnt området som personalförsörjning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över bedömningen delar den. *Statens skolverk* betonar betydelsen av ett helhetsgrepp på området för att skapa långsiktig kompetensförsörjning. *Universitets- och högskolerådet* ser en möjlighet att förstärka myndighetens uppdrag kring inspiration och information för att få fler att påbörja utbildningar. Ett antal kommuner, däribland *Jokkmokks kommun* och *Gävle kommun*, anför att det är av stor vikt att satsa på utbildning och rekrytering av personal med rätt språk- och kulturkompetens då det är avgörande för det lokala arbetet inom förvaltningsområdena. *Malmö kommun* betonar att det även är viktigt att personal utan högskoleutbildning får utbildning och kompetenshöjande insatser kring nationella minoriteter och det allmännas skyldigheter. *Pajala kommun* anför att det är nödvändigt att kommunerna får stöd i att fortbilda personal då mindre kommuner ofta inte har de resurser som krävs. *Upplands Väsby kommun* anser att det krävs både kortsiktiga och långsiktiga insatser på statlig och kommunal nivå för att säkra tillgången till personal. *Sveriges kommuner och landsting* delar utredningens bedömning om att personalbristen väntas öka under överskådlig tid och att det är av stor vikt att omgående genomföra insatser på detta område.

Skälen för regeringens bedömning

Om minoritetsspråken upplevs som användbara i samhället utgör detta ytterligare ett skäl för den enskilde att utveckla sitt språk, och en sådan situation kompletterar på så sätt talarnas egen strävan att stärka språkkunskaperna. En förutsättning för all verksamhet är att det finns tillgång till personal med de kunskaper som krävs för verksamhetens genomförande. De nationella minoriteterna har rättigheter inom sektorer där det ofta råder brist på personal i allmänhet och än mer på personal med språk- och kulturkompetens. Förestående pensionsavgångar väntas leda till en än mer ansträngd situation. Utredningen har identifierat två viktiga faktorer i kompetensförsörjningen, dels vikten av att öka antalet talare av minoritetsspråk som är beredda att använda språket i sitt yrke, dels betydelsen av att tillvarata den kompetens som redan finns bland befintlig personal. Regeringen håller med om att både språkens allmänna utveckling och utvecklingen av den särskilda kompetens som personalen behöver bör stödjas. Detta biträds även av *Jokkmokks kommun* och *Gävle kommun*, som anför att tillgången på personal är en förutsättning för det lokala arbetet

inom förvaltningsområdena. Regeringen bedömer därför att tillgången på personal med språk- och kulturkompetens är av stor vikt för det allmännas möjlighet att efterleva de nationella minoriteternas rättigheter.

Universitets- och högskolerådet (UHR) gjorde 2017 en genomgång av utbudet av utbildningar i nationella minoritetsspråk på eftergymnasial nivå. UHR konstaterar att det saknas utbildningar och sökande för att det ska vara möjligt att åstadkomma ett sammanhängande utbildningssystem för nationella minoriteter inom högre utbildning. UHR bedömer att bl.a. detta är bakgrunden till bristen på behöriga lärare i minoritetsspråk (UHR 2017:1 s. 5).

Åtgärder har vidtagits i syfte att pröva metoder för att stödja tillgången på kompetent personal på kort sikt. Exempel på en sådan åtgärd är det regeringsuppdrag som Skolverket har haft om att genomföra uppdragsutbildningar för modersmåls lärare i samiska, meänkieli och romani chib. Syftet med uppdraget var att stärka tillgången på personal som behärskar minoritetsspråk inom skolan och förskolan. Därtill har många kommuner tagit egna initiativ till språkkurser eller annan kompetensutveckling för sin personal. Enligt utredningen krävs både långsiktiga och kortsiktiga insatser för att lösa kompetensförsörjningen. Detta instämmer *Upplands Väsby kommun* i, och betonar att dessa insatser måste ske såväl på statlig som kommunal nivå. *Skolverket* betonar också betydelsen av att ta ett helhetsgrepp över området för att skapa långsiktighet. Regeringen ansluter sig till denna bedömning och anser att det är nödvändigt med långsiktighet i arbetet och utbildningsutbudet. Samtidigt behövs komplement av kortsiktiga insatser, eftersom långsiktiga strukturer inte är tillräckliga för att lösa nuvarande underskott av personal.

Behovet av insatser lyfts även av *Sveriges kommuner och landsting* som betonar att sådana insatser måste ske omgående. Regeringen instämmer i detta och avser därför att fortsätta med metodutveckling i fråga om statliga insatser. Därtill vill regeringen betona möjligheterna för kommuner och landsting att bl.a. genomföra kompetenshöjande insatser och uppdragsutbildningar. Sådana insatser kan genomföras i en enskild kommun eller ett enskilt landsting alternativt i samverkan mellan flera kommuner och landsting. *Pajala kommun* anför att det är nödvändigt att kommunerna får stöd i att fortbilda personal, eftersom mindre kommuner ofta inte har de resurser som krävs. Regeringen anser därför att den samordnande och stödjande roll som samordnings- och uppföljningsmyndigheterna har blir viktig i sammanhanget. Samtidigt bör det noteras att det huvudsakliga ansvaret för att genomföra utbildningar eller kompetensutveckling inte bör vila där, eftersom denna typ av åtgärder bäst hanteras av dem som framför allt har kompetens i och erfarenhet av att bedriva utbildning eller på annat sätt har särskild kompetens inom den berörda sektorn.

Universitets- och högskolerådet har anförts att de ser en möjlighet att förstärka myndighetens uppdrag kring inspiration och information för att få fler att påbörja utbildningar. Regeringen instämmer i bedömningen och anser att det finns behov av att ytterligare utveckla den information som ges till enskilda som överväger olika utbildningsalternativ. Eftersom behovet av stärkt kompetensförsörjning finns i många olika delar av den offentliga verksamheten är det dock viktigt att inte alla åtgärder för att få fler att utbilda sig genomförs genom högskolesektorns försorg, något som

både gäller kunskaper i de nationella minoritetsspråken och kunskaper om de nationella minoriteterna. Liksom *Malmö kommun* anser regeringen att det är av vikt att all berörd personal, även de som inte har högskoleutbildning, får fortbildning och kompetenshöjande insatser.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att arbetet med kompetensförsörjningsfrågor bör bli mer strategiskt och långsiktigt. Detta arbete bör innehålla åtgärder på såväl lång som kort sikt. Kommunerna och landstingen har, som huvudmän och arbetsgivare, det huvudsakliga ansvaret för sin verksamhet och dess kompetensförsörjning. Därför bör staten och kommunerna och landstingen när så är lämpligt samordna sina insatser på olika nivåer för att hantera den fortsatta försörjningen av kompetent och lämplig personal med kunskap i de nationella minoriteternas språk och kultur.

Det behövs goda möjligheter till utbildning

För att det ska finnas personal som behärskar de nationella minoritetsspråken inom offentlig sektor behöver det finnas goda möjligheter till den utbildning som krävs både för att behärska minoritetsspråken på en sådan nivå att de kan användas i yrkeslivet och att kombinera utbildning i språken med utbildning i de yrkeskunskaper som krävs. I dagsläget är det svårt att få utbildning i de nationella minoritetsspråken, och det är inte vanligt med utbildningar där både språk- och yrkeskunskaper kan kombineras.

Utredningen bedömer att det är viktigt att enskilda har möjlighet att tillgodogöra sig tillräckligt goda kunskaper i de nationella minoritetsspråken genom skolgången. Sedan 2015 finns inget krav på förkunskaper i minoritetsspråket för att få läsa det i grundskolan. Det krävs inte heller ett visst antal elever för att skolan ska vara skyldig att erbjuda modersmålsundervisning. Regeringen har bedömt att undervisningens kvalitet och omfattning varierar över landet och utredningen konstaterar att undervisningen i grundskolan sällan leder till en kunskapsnivå som gymnasieskolan godtar som tillräcklig för vidare studier på gymnasienivå. Detta torde i sin tur bidra till att färre söker sig vidare till studier i minoritetsspråken på högskolenivå. Dessa omständigheter medför att utbildningskedjan i många fall bryts. Regeringen tillsatte därför utredningen Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (U 2016:07) med uppdrag att se över behovet av åtgärder för att öka tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Utredningen avlämnade i november 2017 betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

De yrkeskategorier som är särskilt relevanta ur minoritetspolitisk synvinkel förutsätter utbildning på gymnasial eller eftergymnasial nivå. Det rör sig om yrkesgrupper som undersköterskor, förskollärare, läkare, socionomer, lärare, utredare, specialistsjuksköterskor, journalister, översättare, kvalificerade handläggare och auktoriserade tolkar. Utbildningar för dessa grupper bedrivs genom gymnasieskolans yrkesprogram, yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning, utbildningar inom yrkehögskolan

och i universitets och högskolors regi. De olika utbildningsanordnarna behöver god kännedom om de behov som finns på arbetsmarknaden och den efterfrågan som finns från potentiella studenter. Då den allmänna kunskapen om de nationella minoriteterna är låg är det angeläget att utbildningsanordnarna vinnlägger sig om att undersöka förutsättningar och behov samt att de så långt det är möjligt tillfredsställer det utbildningsbehov som finns.

Regeringen anser att det är angeläget att utbildningsanordnarna förhåller sig flexibelt till behovet av att kombinera utbildning i relevanta yrkeskunskaper och i de nationella minoritetsspråken. På detta sätt kan studenters utbildningstid hållas så kort som möjligt samtidigt som de blir yrkesverksamma snabbare. Något som är gynnsamt för förverkligandet av de nationella minoriteternas rättigheter och för samhällsekonomi. Det är särskilt relevant med sådan flexibilitet i utbildningen till yrken där det råder stark brist på kompetent personal under överskådlig framtid. Det kan även krävas att nya metoder används för att komma till rätta med utmaningarna med kompetensförsörjningen. Exempelvis kan det vara fråga om att använda flexibla lösningar, som distansutbildning och samarbete mellan näraliggande kommunala vuxenutbildningar, för att kompetensförsörjningen ska kunna säkerställas i hela landet.

Sammantaget bedömer därför regeringen att det behövs goda utbildningsmöjligheter i de nationella minoritetsspråken, och att det behöver finnas möjlighet att kombinera språk- och yrkeskunskaper. I detta arbete är utbildningsanordnare i behov av stöd, bl.a. för ökad kunskap om arbetsmarknadens behov och potentiella studenters förutsättningar. Som nämnts ovan är det inte samordnings- och uppföljningsmyndigheterna som i första hand ska ansvara för information om eller samordning av utbildningsvägar. Däremot bör uppföljningsmyndigheterna fortsatt ge stöd för ökad kunskap och fortsatt utveckling på detta område.

7.2 Universitets och högskolors roll

Regeringens bedömning: Universitet och högskolor har en betydande roll för minoritetspolitiken genom de möjligheter till utbildning om de nationella minoriteterna och i de nationella minoritetsspråken som de erbjuder.

Utredningens bedömning: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen har lämnat förslag till nya formuleringar av examensmålen för vissa examina.

Remissinstanserna: Bedömningarna om att vissa examensmål i nuläget bör kompletteras tillstyrks av en majoritet av remissinstanserna, däribland *Universitets- och högskolerådet* och *Umeå universitet*. Dock har *Universitetskanslersämbetet* synpunkter på utformningen av de föreslagna ändringarna. Ett antal kommuner, bl.a. *Uddevalla kommun* och *Upplands Väsby kommun*, välkomnar att minoritetsfrågor integreras bättre i olika examina och betonar särskilt att förslaget om vårdirken kan ge goda effekter. *Tornedalsteatern* anför att förslaget medför bättre kunskap om och förståelse för de nationella minoriteterna. *Lärarnas riksförbund* avstyrker förslaget i fråga om förskollärare, grundskollärare och

ämneslärare. *Lunds universitet* avstyrker förslaget i fråga om socionomexamen och *Strömsunds kommun* anför att ett sådant tillägg inte åstadkommer de förändringar utredningen vill åstadkomma.

I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker bedömningen om möjligheten att komplettera vissa yrkesexamina med språkkunskaper i de nationella minoritetsspråken, däribland *Botkyrka kommun* som anför att detta kan bidra till att förbättra personaltillgången på sikt.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen har lämnat ett antal förslag om att komplettera kunskapskraven och examensmålen i fråga om vissa utbildningar på högskolenivå. Regeringen konstaterar att lärosätena redan inom ramen för dagens examensbeskrivningar har möjlighet att ge dels utbildning om nationella minoriteter, dels språkutbildning i minoritetsspråken som kan kombineras med studier inom yrkesexamensprogram. Regeringen anser att de gällande principerna om examensbeskrivningarna bör stå fast. Dessa innebär att examensbeskrivningarna är framtagna för att vara kortfattade och koncentrerade till det väsentliga. De bör vara långsiktigt hållbara i den meningen att de inte ska behöva ändras ofta. Förändringar av utbildningens innehåll bör i första hand ske på lärosätenas eget initiativ i dialog med studenter samt relevanta arbetsgivare och intressenter. Lärosätena har i dag goda möjligheter att inom ramen för examensbeskrivningar ta fram utbildningsplaner och kursplaner som tillgodoser de behov som betingas av arbetsmarknaden, exempelvis vad gäller kunskaper om nationella minoriteter. Därför bör lärosätena vara lyhörda för sådana behov. Dock kan det finnas skäl att analysera behoven av att utveckla utbildning om nationella minoriteters språk, kultur och rättigheter.

Regeringen har gett flera lärosäten särskilda uppdrag för minoritetsspråken. *Lunds universitet* ska varje år erbjuda utbildning i jiddisch, *Stockholms universitet* i finska, *Umeå universitet* i samiska och meänkieli och *Södertörns högskola* i romani chib. *Stockholms universitet* har även fått i uppdrag att fortsätta utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i finska. I arbetet ska universitetet ta hänsyn till de särskilda behov och förutsättningar som respektive språk har samt föra en dialog med berörda företrädare för de nationella minoriteterna. Lärosätet ska samverka med berörda aktörer i Sverige, och när det är relevant, i andra länder som har erfarenhet av arbete med berört språk. *Umeå universitet* har motsvarande uppdrag vad gäller samiska och meänkieli och *Södertörns högskola* har ett liknande uppdrag vad gäller romani chib. Regeringen följer noggrant hur arbetet fortlöper.

Regeringen vill understryka att det ska finnas flera möjligheter för lärosäten att erbjuda utbildningar som riktar sig till olika grupper av potentiella studenter. Genom uppdragsutbildningar kan exempelvis utbildningar riktas till personer som redan har en utbildning och behöver få bättre kunskaper i de nationella minoritetsspråken eller kunskaper om de nationella minoriteterna. Regeringen ser gärna att lärosätena i samverkan, bl.a. med varandra, skapar flexibla utbildningsformer för att de studenter som utbildas i dag ska få goda kunskaper i de nationella minoritetsspråken och om de nationella minoriteterna. Det är viktigt att även redan yrkesverksamma ska ha möjlighet att komplettera sina kunskaper i de nationella minoritetsspråken eller om de nationella minoriteterna, bl.a. för att kunna bidra till att efterleva det allmännas

skyldigheter. Det är av vikt att de lärosäten som har särskilda uppdrag i fråga om de nationella minoritetsspråken även i fortsättningen erbjuder sådan utbildning. Detta gäller med andra ord främst Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Södertörns högskola.

Eftersom det finns brister i hur språkundervisning erbjuds och organiseras i skolan är det svårt att attrahera elever till språkstudier i gymnasieskolan utöver de kurser som ger meritpoäng. Det är också svårt att få sökande till lärarutbildningarna i de nationella minoritetsspråken. Det kan framöver finnas anledning att ta ett brett grepp om språk och språkundervisning i hela utbildningssystemet för att göra det mer attraktivt både att läsa de nationella minoritetsspråken och att undervisa i dem.

8 Behov av ökad kunskap och synlighet

8.1 Kunskapsnivån om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är låg

Att kunskapsnivån om de nationella minoriteterna och deras språk och kultur är låg framhålls ofta, såväl av de nationella minoriteterna själva som av undersökningar om kunskapsläget.

Institutet för språk och folkminnen (ISOF), Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget genomförde 2015 en undersökning om allmänhetens kunskap om och attityd till de nationella minoriteterna (ISOF, 2015). Av undersökningen framgår att endast 66 procent av deltagarna kunde uppge någon nationell minoritet, vilket innebär att en tredjedel inte känner till någon av minoriteterna. I stort sett samtliga av dem som kunde uppge en minoritet nämnde samerna, medan tornedalingar och judar var de minoriteter som lägst antal personer kunde nämna. Kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är något högre inom förvaltningsområdena och bland äldre. De lägsta kunskaperna hade undersökningens yngsta åldersgrupp, personer i åldern 15–29 år. Den viktigaste faktorn är enligt undersökningen deltagarnas utbildningsnivå, då det skiljer 30 procentenheter mellan andelen högskoleutbildade och andelen grundskoleutbildade som kan uppge något nationellt minoritetsspråk.

Utbildningsradion och Novus har i januari 2018 genomfört en undersökning i syfte att få en bild av allmänhetens kännedom om de nationella minoriteterna. Deltagarna i undersökningen hade högst kännedom om samerna och lägst kännedom om tornedalingar och judar. Endast 6 procent av deltagarna hade kunskap om alla fem nationella minoriteter och en tredjedel kunde inte uppge någon av minoritetsgrupperna. Resultatet motsvarar i stort det i undersökningen från 2015. Noterbart är att kännedomen om att de nationella minoriteterna har utsatts för historiskt förtryck är förhållandevis hög men att kännedomen om bl.a. de nationella minoriteternas kultur är låg.

Det är särskilt relevant att notera att en tredjedel av deltagarna i de båda ovan nämnda undersökningarna inte kunde nämna en nationell minoritet eller ett minoritetsspråk. Detta kan antas spegla en högst begränsad synlighet i samhället. Även det faktum att många respondenter anger nyligen invandrade grupper som svar på frågan om vilka som är nationella minoriteter i Sverige är ett uttryck för en begränsad synlighet. I nuläget synliggörs de nationella minoriteterna främst genom public service eller genom populärkulturella uttryck, något som fångar en begränsad målgrupp eller riskerar att ge en ensidig bild av de nationella minoriteternas språk och kulturer.

8.2 Olika aktörers kunskapshöjande arbete

Det kunskapshöjande arbetet bedrivs av många olika aktörer. Vissa av dessa är offentliga, andra är privata eller en del av det civila samhället. Den växelverkan som de olika aktörernas arbete ger är en förutsättning för att kunskapen ska öka på sikt.

Public service-företagens verksamhet ger synlighet åt de nationella minoriteternas språk och kultur i radio och tv. Public service-utbudet ska på ett övergripande plan präglas av folkbildningsambitioner och Utbildningsradion (UR) har ett särskilt ansvar för att erbjuda ett utbud riktat såväl till barn- och ungdomsutbildning som vuxenutbildning, studieförbund och folkhögskolor. Public service-företagen och andra medier har också en betydande roll i att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna.

Såväl Statens skolverk som UR har producerat läromedel och supplement som utgör en viktig del av det undervisningsmaterial som finns att tillgå inom området. Utbildningsväsendet ska ge alla som genomgår utbildning i Sverige vissa grundläggande kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och sådana kunskaper utgör en del av det centrala innehållet i bl.a. grundskolan (se t.ex. läroplanen för grundskolan, Lgr 11).

Relevanta statliga myndigheter, bl.a. samordnings- och uppföljningsmyndigheterna, arbetar frekvent med olika former av informationsgivning. Det sker bl.a. genom webbplatsen minoritet.se och genom olika former av informations- och inspirationsmaterial. Forum för levande historia har sedan inrättandet ett uppdrag att belysa antisemitism med utgångspunkt i Förintelsen. Myndighetens uppdrag har sedan dess utökats till att omfatta arbete för demokrati och alla människors lika värde, och omfattar i dag särskilda uppdrag när det gäller antisemitism, antiziganism och rasism mot samer.

Kommunerna inom förvaltningsområdena anordnar återkommande kulturevenemang vilka ofta annonseras i lokaltidningar och äger rum på synliga platser i kommunen. Många gånger är arrangemangen möjliga tack vare de lokala föreningar som organiserar nationella minoriteter. Genom samarbete mellan kommunen och föreningslivet möjliggörs ofta en större synlighet på lokal nivå.

De nationella minoriteternas organisationer bedriver ett mycket viktigt arbete med att synliggöra minoriteterna och därmed öka allmänhetens kunskap. Bland annat har ungdomsförbunden Sverigefinska ungdomsförbundet och Sáminuorra tagit fram språkpaket till nyblivna föräldrar för att uppmuntra användandet av finska och samiska. De större organisationerna på riksnivå bedriver också ett informationsarbete gentemot såväl medier som det allmänna, vilket också bidrar till synligheten i samhället och medvetenheten om de nationella minoriteternas rättigheter.

Starka förebilder som tillhör nationella minoriteter och som syns inom populärkulturen, i film och tv-serier eller i konst kan ofta vara mer betydelsefulla för bilden av minoriteterna i majoritetssamhället än statliga kunskapshöjande åtgärder. Filmer och tv-produktioner har på senare tid framgångsrikt lyft fram de nationella minoriteterna i Sverige för en bredare publik.

8.3 Kunskapen och synligheten behöver öka

Regeringens bedömning: Kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken, liksom deras synlighet i samhället bör öka.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig på övergripande nivå instämmer i utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen bedömer att okunskap kring, och ointresse för, minoritetsfrågor leder till en marginalisering av de nationella minoriteterna i den offentliga debatten och ger utrymme för spridning av fördomar och felaktigheter. Det bedöms vidare att bristen på kunskap är det främsta skälet till det bristande genomslaget för minoritetspolitiken inom kommuners, landstings och statliga myndigheters verksamhet. Det finns goda skäl för regeringen att ansluta sig till denna bedömning, särskilt i ljuset av det grundläggande skyddets bristande genomslag och utfallet i de olika undersökningar om kunskapsnivån som genomförts (prop. 2017/18:199 s. 31–32).

Regeringen bedömer att en förutsättning för att rättigheter ska kunna förverkligas är att det finns en god grundläggande kunskapsnivå om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och de rättigheter som de nationella minoriteterna har. Detta gäller såväl i fråga om den breda allmänheten som beslutsfattare och personal inom offentlig verksamhet.

De nationella minoriteternas språk och kulturer har förvisso blivit mer synliga i samhället under senare år, bl.a. till följd av en ökad aktivitet från medierna och kulturinstitutioner och inte minst tack vare insatser av de nationella minoriteterna själva. Den ökade synligheten har i många fall lett till ökad kunskap om de historiska oförrätter som de nationella minoriteterna har utsatts för, men i mindre utsträckning till ökad kunskap om de nationella minoriteternas kultur, språk och samhälle. God synlighet är en förutsättning för att kunskapsnivån hos den bredare allmänheten ska kunna öka på sikt. Därför är det viktigt att växelverkan mellan synliggörande och kunskapshöjande åtgärder inte underskattas.

Regeringens samlade bedömning är därför att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken, liksom deras synlighet i

samhället bör öka. Därför bör det kunskapshöjande arbete som bedrivs av en bredd av olika aktörer fortsätta och samtidigt utvecklas. Det är särskilt angeläget att kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter ökar inom offentlig sektor. Samordnings- och uppföljningsmyndigheterna har en betydande roll att spela i detta.

8.4 Utbildningens roll för ökad kunskap

Åtgärd: Statens skolverk har sedan den 1 februari 2018 ett samlat ansvar för frågor om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde. Skolverket ska inom ramen för detta ansvar verka samlande, stödande och pådrivande.

Regeringens bedömning: Kunskapen om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken inom skolväsendet bör öka.

Regeringen avser att följa det arbete med frågor om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken som sker inom folkbildningen.

Utredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen bedömer dock att Skolverket och Folkbildningsrådet bör ges uttryckliga uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över utredningens bedömningar tillstyrker dessa. *Skolverket* ser positivt på att genomföra kunskapshöjande insatser. *Universitets- och högskolerådet* anför att det är viktigt att personalen inom skolan och folkbildningen har kunskaper i att motverka diskriminering och trakasserier av minoriteterna. Ett antal kommuner, däribland *Sundsvalls kommun*, anför att det är viktigt att kunskapshöjande insatser genomförs av staten för att efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska kunna säkerställas. *Sverigefinska ungdomsförbundet* betonar skolans roll för en lyckad revitalisering av minoritetsspråken och för ökad medvetenhet bland unga om de nationella minoriteterna.

Skälen för regeringens bedömning

Utbildningens betydelse för ökad kunskap

Varje elev i Sverige ska när denne lämnar grundskolan ha kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. Gymnasial och eftergymnasial utbildning ger möjligheter till fördjupning och förkovran som bygger vidare på den grund som ska läggas i grundskolan. Därtill är utbildningen avgörande för de nationella minoriteternas möjligheter till språkrevitalisering. Utbildningsväsendets samlade roll är därför betydande för att säkerställa en hög grundläggande nivå på kunskapen om de nationella minoriteterna i hela befolkningen. Därför är utbildningsområdet centralt i det fortsatta arbetet med att förbättra kunskapsnivån i samhället.

Ett antal myndigheter har sitt verksamhetsområde inom utbildningsväsendet och har därför olika former av ansvar i förhållande till de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Inom skolväsendet har främst Skolverket, Statens skolinspektion och Sameskolstyrelsen ett sådant ansvar. Sedan den 1 februari 2018 anges i 18 § 4 förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk att myndigheten ska ha ett samlat ansvar för frågor om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde, vilket innefattar att verka samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Ändringen i myndighetens instruktion är ett uttryck för dess centrala roll i genomförandet av minoritetspolitiken och i förverkligandet av de nationella minoriteternas rättigheter. Skolinspektionen ansvarar för tillsynen av bl.a. skollagen och har därför stor betydelse för att säkerställa att det gällande regelverket efterlevs. Sameskolstyrelsen är huvudman för sameskolorna och ansvarar även för förskoleenheter vid vissa sameskolor samt för fjärrundervisning i samiska.

Centrala myndigheter inom högskolesektorn är Universitets- och högskolerådet (UHR), vilket främst ansvarar för utveckling och stöd till universiteten och högskolorna, och Universitetskanslersämbetet (UKÄ), vilket främst granskar kvaliteten i högre utbildning, analyserar utvecklingen och bevakar att universitet och högskolor följer lagar och regler. Universiteten och högskolorna har ett stort ansvar att inom sitt ansvarsområde anordna utbildning och forskning som möter samhällets behov inom minoritetspolitiken. Detta gäller särskilt de universitet och högskolor som har särskilda uppdrag som gäller de nationella minoritetsspråken. Det är även värt att notera studentkårernas betydelse som representanter för studenterna. Inom folkbildningen är den ideella föreningen Folkbildningsrådet en viktig aktör, med vissa myndighetsuppdrag. De har bl.a. till uppgift att fördela och följa upp statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund.

Eftersom utbildningsväsendet är centralt för språkrevitaliseringen och därmed för minoritetsspråkens långsiktiga fortlevnad, har samtliga dessa myndigheter och organisationer stor betydelse för minoritetspolitiken. De statliga myndigheterna har ett stort ansvar för genomförandet av den minoritetspolitiska strategin och detta gäller särskilt myndigheters avgörande betydelse för kunskapsnivån och minoritetsspråkens fortlevnad.

Kunskapen inom skolväsendet behöver höjas

Utredningen bedömer att kunskapen om de nationella minoritetsspråken, de nationella minoriteterna och deras rättigheter är förhållandevis låg inom skolväsendet. I styrdokumentet för skolväsendet finns krav i fråga om nationellt minoritetsspråk som modersmål i grundskolan och gymnasieskolan, olika sätt att organisera utbildning för elever som tillhör de nationella minoriteterna och skolans skyldigheter att ge alla elever kunskaper om de nationella minoriteterna. Ansvaret för fortbildningen i skolan ligger hos respektive rektor. Enligt utredningen har fortbildningsinsatser under senare år fått stå tillbaka i större utsträckning än tidigare. Denna uppfattning stöds av de remissvar där det framgår att kommunerna,

bl.a. *Sundsvalls kommun*, saknar statliga fortbildningsinsatser om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Därtill har *Universitets- och högskolerådet* pekat på behovet av kunskaper i att motverka diskriminering och trakasserier av de nationella minoriteterna.

Utredningen har mot bakgrund av det anförda bedömt att Skolverket bör få i uppdrag att vidta kunskapshöjande insatser om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken i skolan, vilket *Skolverket* tillstyrker. Kunskapshöjande insatser inom skolväsendet kan utföras av olika aktörer på olika nivåer. Det kan t.ex. handla om att skolhuvudmän eller relevanta myndigheter genomför sådana insatser. Regeringen anser dock inte att ett uppdrag i särskild ordning bör ges till Skolverket i nuläget, utan har tillit till att myndigheten agerar utifrån dess instruktionsenliga ansvar. Regeringen avser dock att fortsätta följa utvecklingen i frågan.

Folkbildningens betydelse för kunskapen om de nationella minoriteterna

Folkbildningen omfattar både studieförbundsverksamhet, t.ex. studiecirklar, och folkhögskolor. En viktig del av folkhögskolornas verksamhet är de allmänna kurserna där det är möjligt att läsa in motsvarande grund- och gymnasiekompetens. Men det är också möjligt att läsa yrkesutbildningar vid folkhögskola.

Folkbildningen är en idéburen verksamhet som är fri och frivillig. Statens stöd till folkbildningen utgår från det folkbildningspolitiska målet om att ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. I folkbildningens särart ingår det alternativa synsättet på pedagogik, engagerade lärare och ett helhetsperspektiv på deltagaren. Att folkbildningen är deltagarstyrd bidrar till att den kan tilltala även de individer som inte är intresserade av att läsa vidare på högskola eller universitet. Kurser i minoritetsspråk inom folkbildningen kan därför bidra till bättre möjligheter till språkrevitalisering och bredda utbudet för de som vill lära sig ett minoritetsspråk.

Utredningen anför att det finns flera folkhögskolor som har en minoritetsinriktning eller som erbjuder kurser i minoritetsspråk, vilket är positivt. Utredningen bedömer att det också är viktigt att det finns kunskap om de nationella minoriteterna inom hela verksamheten i folkbildningen för att öka den allmänna kunskapen om de nationella minoriteterna i samhället. Utredningen föreslår därför att regeringen ska ge Folkbildningsrådet i uppdrag att utarbeta en handlingsplan för ökad medvetenhet om de nationella minoriteterna och deras rättigheter inom folkbildningens verksamhet. Regeringen menar dock att den här typen av verksamhet får anses ingå i de syften som styr folkbildningen, bl.a. att stärka demokratin, bidra till ökad mångfald och delaktighet och att utjämna utbildningsklyftor. Därtill finns ett stort engagemang för frågan inom folkbildningen. Regeringen menar därför att det är viktigt att följa folkbildningens arbete med minoritetspolitiska frågor.

9 Konsekvensbeskrivning

I detta avsnitt redogörs övergripande för vilka konsekvenser som är troliga med anledning av regeringens bedömningar i denna skrivelse. Vissa konsekvenser går att bedöma mer konkret medan andra konsekvenser är svårare att uppskatta. Bedömningarna utgår från nu kända parametrar. Då Sverige inte för statistiska data baserat på etnicitet är regeringens bedömningar baserat på de uppgifter som finns tillgängliga.

Utöver rättighetsbärarna, dvs. individer som tillhör de nationella minoriteterna, berör bedömningarna i första hand kommuner, landsting och statliga myndigheter. De som omfattas av regeringens bedömningar i skrivelsen ska redan i dag bedriva ett arbete med nationella minoriteters rättigheter. Bedömningarna innebär dock en ökad tydlighet och riktning för den offentliga verksamheten på området.

Konsekvenser för möjligheten att nå det minoritetspolitiska målet

Det helhetsgrepp som regeringen tar om minoritetspolitiken i och med denna skrivelse och propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) bedöms bidra till de långsiktiga förutsättningarna för att öka måluppfyllelsen inom minoritetspolitikens alla tre delområden.

De förbättringar som är avsedda att genomföras i fråga om styrningsfrågor bedöms leda till mer effektiv verksamhet inom hela den berörda offentliga sektorn, något som är avgörande för måluppfyllelsen för det sektorsövergripande politikområdet. Vidare bedöms förbättringarna medföra såväl ökad systematik och stärkt långsiktighet i det allmännas minoritetspolitiska verksamhet.

Den inriktning som regeringen framställer i fråga om språk och kultur bedöms ge långsiktiga förutsättningar för att vända den pågående språkbytesprocessen och för att stärka de nationella minoriteternas egen kulturutövning. Ett förhållningssätt med åtgärder på kort och lång sikt är särskilt avgörande i detta hänseende.

Vad gäller hälso- och sjukvårdsfrågor, kompetensförsörjningsfrågor och behovet av ökad kunskap är det regeringens uppfattning att de bedömningar som görs i skrivelsen kommer att bidra till ökad måluppfyllelse på lång sikt.

Konsekvenser för kommuner, landsting och andra statliga myndigheter

Skrivelsen bedöms inte medföra några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen eller några ekonomiska konsekvenser för kommuner och landsting. Däremot bedöms förbättringarna i fråga om styrkedjan ha positiva konsekvenser för kommuner och landsting genom ökad tydlighet och utvecklad statlig verksamhet. Detta är av särskild betydelse med anledning av de skärpta krav som ändringarna i lagen (2009:724) om nationella

minoriteter och minoritetsspråk medför. Således är den samlade bedömningen att det som följer av denna skrivelse medför såväl ökad tydlighet som bättre möjligheter till stöd och råd för kommuner och landsting.

Vikten av en tydligare styrning och ökad långsiktighet ska inte underskattas. Dessa omständigheter medför att den minoritetspolitiska verksamheten hos mottagarna av samordning och utveckling (statliga myndigheter, kommuner och landsting) främjas och ges förutsättningar att bli mer effektiv. Även övriga berörda statliga myndigheter kommer således att ha bättre förutsättningar att utveckla sin verksamhet inom området, bl.a. genom att kunna få stöd och råd.

Ekonomiska konsekvenser

Regeringen bedömer att de ekonomiska och organisatoriska konsekvenser som följer direkt av bedömningarna i skrivelsen är begränsade och att dessa bör hanteras inom ram. Regeringen följer dock kontinuerligt utvecklingen.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna till följd av bedömningarna om stöd till de nationella minoriteternas organisationer bedömer regeringen att dessa i nuläget bör hanteras inom ram. Vad gäller bedömningen om inrättandet av ett stöd till samiska organisationer innebär denna att ekonomiskt stöd till sådana organisationer framöver ska fördelas genom en i förordning reglerad stödordning.

Den utredning om den närmare myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning som aviseras i skrivelsen ska, utifrån de förslag den lämnar, utreda såväl ekonomiska som andra konsekvenser. Närmare beräkningar till följd av denna bedömning bör därför göras av utredningen.

Övriga konsekvenser

Det som följer av skrivelsen bedöms medföra positiva konsekvenser för Sveriges efterlevnad av internationella åtaganden om mänskliga rättigheter samt för såväl jämställdheten som för barn och unga. Även i fråga om demokrati samt i fråga om principen om icke-diskriminering bedöms skrivelsen medföra positiva konsekvenser för måluppfyllelsen på dessa områden.

Skrivelsen bedöms inte medföra några konsekvenser för den personliga integriteten. För hälso- och sjukvårdsområdet görs denna bedömning i fråga om den personliga integriteten på grundval av att all verksamhet inom offentlig sektor ska bedrivas i enlighet med gällande lagstiftning, inklusive de författningar som reglerar integritetsfrågor.

Skrivelsen bedöms inte medföra några personella konsekvenser, några konsekvenser för företag eller några betydande konsekvenser i övrigt.

Sammanfattning av delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Utredningens har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen och att utreda ett antal särskilda frågor i anslutning till det. I betänkandet beskrivs minoritetspolitikens framväxt, minoritetslagstiftningen och dess relation till internationella åtaganden. Vidare görs bl.a. en nulägesbeskrivning av de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken.

Utredningens övergripande slutsatser

Utredningen konstaterar att minoritetspolitiken har tagit två viktiga steg framåt med den minoritetspolitiska reform som genomfördes 2010, då bl.a. lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, fortsättningsvis minoritetslagen, trädde i kraft. För det första ökade antalet kommuner i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska under de första fem åren från 38 till 75, och antalet landsting i förvaltningsområden utökades under samma tid från 8 till 14. Ytterligare ett tiotal kommuner har beslutat ansöka om att få ingå i förvaltningsområde. Att så många nya kommuner valt att engagera sig för de ytterligare minoritetsrättigheter detta innebär, har enligt utredningen sin grund i den omfattande mobilisering som genomförts lokalt av de nationella minoriteterna. För det andra har de två samiska språkcentrum som inrättades 2010 inom Sametinget med placering i Östersund och Tärnaby på kort tid framgångsrikt utvecklat metoder för en nödvändig revitalisering av det samiska språket och dess varieteter. Detta har enligt utredningen betydande bäring också på det fortsatt viktiga arbetet för revitalisering av övriga fyra minoritetsspråk.

Utredningen konstaterar dock att minoritetspolitiken misslyckats nästan helt vad gäller förverkligandet av rättigheter som ingår i det grundläggande skyddet vilket alla de fem nationella minoriteterna ska tillförsäkras i landets samtliga kommuner. Fortfarande mer än sju år efter minoritetslagens tillkomst uppfattar sig en bred majoritet av landets kommuner föga eller inte alls berörda av lagens krav på stöd till och rättigheter för de fem nationella minoriteterna. Majoritetssamhällets kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken liksom deras plats i Sverige i dag och historiskt är fortfarande högst bristfälliga.

Minoritetspolitikens fortsatta inriktning

Utredningen gör bedömningar gällande minoritetspolitikens övergripande inriktning. Den första bedömningen är att minoritetspolitiken behöver inriktas i större utsträckning på överföringen av språk och kultur mellan generationerna. Av minoritetspolitikens tre delmål bör därför målet språk och kulturell identitet ges en särskild tyngd. I synnerhet bör frågor som rör språkrevitalisering och ungdomars delaktighet prioriteras. Den andra övergripande bedömningen är att minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom andra politikområden. Utredningen konstaterar att

minoritetspolitiken är sektorsöverskridande, men att den på alla samhällsnivåer riskerar att hamna i ett ”stuprör” vid sidan av andra politikområden, och att den därför i ökad utsträckning bör integreras inom övriga sektorsområden. Två av utredningens förslag tar särskilt sikte på detta; att regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter inom förskolan och äldreomsorgen ska överföras från minoritetslagen till skollagen respektive socialtjänstlagen.

Utvärderingen av minoritetslagstiftningen och åtgärder inom minoritetspolitiken

Allmänt

Utredningen kommer fram till att Sverige tills vidare bör behålla och utveckla ordningen med ett utökat skydd inom förvaltningsområden och ett grundläggande skydd som gäller över hela landet. Utredningen kommer vidare fram till att det inte finns skäl att förändra den nuvarande ordningen med statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena. Utredningen konstaterar att det har varit oklart om kommuner har möjlighet att utträda ur förvaltningsområde och lämnar förslag till hur en utträdesmöjlighet kan regleras i minoritetslagen. Utredningen föreslår att möjligheten att skriftligen kontakta vissa särskilt angivna myndigheter på finska och samiska ska utökas till meänkieli, samt att även Arbetsförmedlingen ska omfattas av bestämmelsen. Utredningen gör en översyn av ordningen för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken. Utredningen kommer fram till att den nuvarande ordningen har brister och föreslår att regeringen inrättar en särskild myndighet för uppföljning, samordning och främjande av minoritetspolitiken.

Det grundläggande skyddet

En central fråga för utredningen har varit minoritetslagens s.k. grundläggande skydd – vissa bestämmelser som gäller samtliga fem nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk. Utredningen konstaterar att skyddet har fått dåligt genomslag generellt och särskilt utanför förvaltningsområdena och föreslår därför en rad förtydliganden i lagen. Det föreslås att det ska en bestämmelse ska införas som anger att kommuner och landsting ska anta dokumenterade minoritetspolitiska mål och riktlinjer, som ska följas upp. Det föreslås även att kommunerna och landstingen ska vara skyldiga att lämna uppgift om sådana mål och riktlinjer på begäran från den myndighet som ansvarar för uppföljningen av minoritetspolitiken. Utredningen föreslår också en förtydligad reglering av skyldigheten att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt 3 § minoritetslagen. Utredningen gör bedömningen att det för närvarande inte är möjligt att stärka de nationella minoriteternas rättigheter genom att införa en överklagandemöjlighet.

Inflytande, delaktighet och samråd

Utredningen behandlar frågor om de nationella minoriteternas rättigheter i fråga om samråd med förvaltningsmyndigheter och annat inflytande, och konstaterar att samråd sker på det allmännas villkor och i för liten

utsträckning samt att de nationella minoriteterna inte har tillräckliga förutsättningar för att vara jämbördiga parter. Innebörden av förvaltningsmyndigheters skyldighet att samråda med nationella minoriteter föreslås därför formuleras tydligare i lagen. Utredningen föreslår att vissa myndigheter ska få i uppdrag att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar att utöva inflytande genom utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder. Utredningen konstaterar därtill att barn och unga kommer till tals i för liten utsträckning och föreslår därför att det ska anges i lagen att myndigheter särskilt ska beakta förutsättningarna för barn och unga som tillhör nationella minoriteter i frågor om inflytande och samråd.

Utredningen bedömer att arbetsbördan för de nationella minoriteternas organisationer på riksnivå har ökat till följd av samråd med det allmänna. Utredningen föreslår att bidraget enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella minoriteter minst ska fördubblas och att det särskilda stöd som lämnas till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars riksförbund – Tornionlaaksolaiset ska höjas. Vidare föreslås att staten lämnar ett sådant stöd även till lämpliga riksorganisationer som företräder den judiska och den romska minoriteten.

Förskola

Utredningen lämnar flera förslag som tydliggör rätten till förskola och annan pedagogisk verksamhet inom förvaltningsområde och flera förslag som stärker de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen, såväl inom som utom förvaltningsområde. Utredningen konstaterar sammanfattningsvis att förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk inte tillhandahålls i tillräcklig utsträckning. Bestämmelserna i minoritetslagen (17 och 18 §§) som reglerar rätten till förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk ger enligt utredningen utrymme för restriktiva tolkningar. Vidare finns enligt utredningen bl.a. behov av att synliggöra efterfrågan på verksamhet på minoritetsspråket. Det föreslås att kommuner inom förvaltningsområden ska vara skyldiga att erbjuda hela eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på finska, meänkieli respektive samiska, att de ska vara skyldiga att fråga vårdnadshavare om deras önskemål om förskola på dessa språk och att det tydliggörs att den generella tidsfristen om fyra månader för erbjudande om förskola även gäller erbjudande om förskola på minoritetsspråk.

Utredningen föreslår även att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram stöd till huvudmän i förskolan. Detta stöd ska avse både de särskilda rättigheterna i förvaltningsområden och de metoder som kan användas generellt i förskolan för att denna ska kunna fylla en funktion i revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken. Därtill föreslås att begreppet modersmål ska kompletteras med begreppet kulturarvsspråk för de nationella minoritetsspråken i lagstiftning som rör skola och förskola.

Äldreomsorg

För att stärka de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen föreslår utredningen en förtydligad reglering av äldreomsorg på minoritetsspråk såväl inom som utanför förvaltningsområde, att även jiddisch och romani chib ska ges ett visst skydd och att kommuner ska vara

skyldiga att informera den som ansöker om äldreomsorg om minoritetsrättigheterna. Det föreslås också att äldres behov av att upprätthålla och kunna känna sig trygga i sin kulturella identitet särskilt ska beaktas inom äldreomsorgen.

Skr. 2017/18:282

Bilaga 1

Hälso- och sjukvård

Utredningen går igenom de nationella minoriteternas behov när det gäller hälso- och sjukvård och konstaterar bl.a. att behovet av kunskaper om dessa gruppers hälsosituation är stort och att de nationella minoriteternas rättigheter behöver stärkas inom vården. Utredningen föreslår därför att det införs ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna, deras hälsosituation och deras olika behov i vårdutbildningar på högskolenivå och att nationella minoriteter lyfts fram särskilt i patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Utredningen gör även bedömningen att regeringen bör överväga att etablera ett centrum för samisk hälsa och föreslår ett tydligare uppdrag till myndigheter inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Personalförsörjning

Utredningen bedömer att möjligheterna för det allmänna att leva upp till skyldigheterna i minoritetslagen begränsas av brist på språkkunnig personal och att denna situation främst gäller kommuner och landsting. Utredningen föreslår därför att regeringen ska ge uppdrag till myndigheter att utveckla uppdragsutbildningar och att det bör prövas om det är möjligt att komplettera relevanta yrkesexamina med språkkunskaper.

Språkfrågor

Utredningen har utvärderat de samiska språkcentrumen och bedömer att deras arbete är ett nödvändigt och värdefullt bidrag till revitaliseringen av det samiska språket samt att dessa bör fortsätta sitt arbete. Utredningen föreslår vidare att Institutet för språk och folkminnen ska få i uppdrag att utreda formerna för att inrätta språkcentrum även för meänkieli och finska, samt utreda förutsättningarna för att skapa motsvarande funktion för jiddisch och romani chib. Utredningen föreslår att ett bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken ska utarbetas och att Institutet för språk och folkminnens ansvar för språkvård tydliggörs i fråga om varieteterna och dialekterna av de nationella minoritetsspråken.

Kunskapshöjande och synliggörande åtgärder

Utredningen konstaterar att kunskapsnivån är låg och lämnar därför förslag till kunskapshöjande åtgärder och synliggörande av nationella minoriteter och minoritetsspråk. Här lyfter utredning public service roll och bedömer att det i det kommande sändningstillståndet för public service bör tas hänsyn till både kvantitet och kvalitet i fråga om sändningar på de nationella minoritetsspråken. Utredningen bedömer vidare att jiddisch bör ges samma ställning i sändningstillståndet som övriga minoritetsspråk.

När det gäller utbildningsväsendet föreslår utredningen att uppdrag ges till Skolverket att genomföra en riktad efterhandsgranskning av läromedel, att utöka utbudet av utbildningsmaterial om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och att vidta kunskapshöjande insatser i skolan.

Därtill föreslås att det ska införas ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i examensmålen för lärare och folkhögskollärare. Vidare föreslår utredningen att Kungliga Biblioteket, Myndigheten för kulturanalys, Riksantikvarieämbetet, Riksteatern och Statens historiska muséer ska ges i uppdrag att beakta nationella minoriteter och minoritetsspråk i sin verksamhet.

Övriga förslag

Det lämnas ett antal övriga förslag med grund i ambitionen att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Utredningen föreslår att regeringen bör överväga att införa språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen (2008:567), att det bör göras en översyn av vilka nationella minoriteter och minoritetsspråk som bör erkännas och benämningen av dessa och att jiddisch inte bör särbehandlas. Därtill bedömer utredningen att historiska övergrepp och kränkningar måste hanteras, att de nationella minoriteterna är i behov av egna institutioner och att regeringen bör föra en dialog med Sveriges Kommuner och Landsting om efterlevnaden av minoritetslagen.

Efter remiss har yttranden över betänkandet lämnats av: Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Västmanlands tingsrätt, Falu tingsrätt, Gällivare tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Linköping, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern (JK), Polismyndigheten, Datainspektionen, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, Pensionsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Kammarkollegiet, Arbetsgivarverket, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Statskontoret, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Sameskolstyrelsen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Folkbildningsrådet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Universitetskanslersämbetet (UKÄ), Universitets- och högskolerådet (UHR), Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Södertörns högskola, Kungl. biblioteket, Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet, Vetenskapsrådet, Lantmäteriet, Statens kulturråd, Myndigheten för kulturanalys, Riksteatern, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Institutet för språk och folkminnen (ISOF), Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museer, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Myndigheten för press, radio och tv, Forum för levande historia, Sametinget, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsförmedlingen, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB, Arvidsjaurs kommun, Arjeplogs kommun, Bergs kommun, Borlänge kommun, Borås kommun, Botkyrka kommun, Dorotea kommun, Enköpings kommun, Eskilstuna kommun, Fagersta kommun, Falkenbergs kommun, Finspångs kommun, Gislaveds kommun, Gällivare kommun, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Hallstahammars kommun, Haninge kommun, Hofors kommun, Huddinge kommun, Hudiksvalls kommun, Hultsfreds kommun, Hällefors kommun, Härnösands kommun, Härjedalens kommun, Jokkmokks kommun, Järfälla kommun, Jönköpings kommun, Karlstads kommun, Kiruna kommun, Krokoms kommun, Knivsta kommun, Köpings kommun, Lindesbergs kommun, Linköpings kommun, Ludvika kommun, Luleå kommun, Lyckseles kommun, Malmö kommun, Malå kommun, Mariestads kommun, Motala kommun, Norrköpings kommun, Norrtälje kommun, Nykvarns kommun, Olofstörms kommun, Oxelösunds kommun, Pajala kommun, Piteå kommun, Sandvikens kommun, Sigtuna kommun, Skinnskattebergs kommun, Skellefteå kommun, Skövde kommun, Smedjebackens kommun, Solna kommun, Sorsele kommun, Stockholms kommun, Storumans kommun, Strömsunds kommun, Sundbybergs kommun, Sundsvalls kommun, Surahammars kommun, Södertälje kommun, Tierps kommun, Trelleborgs kommun, Trollhättans kommun, Uddevalla kommun, Ulricehamns kommun, Umeå kommun, Upplands Bro kommun, Upplands Väsby kommun, Uppsala kommun, Vilhelmina kommun, Västerås kommun, Åre kommun, Åsele kommun, Älvdalens kommun, Örebro kommun, Örnsköldsviks kommun, Österåkers kommun, Östhammars kommun,

Övertorneå kommun, Blekinge läns landsting, Dalarnas läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Jämtlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Norrbottens läns landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Södermanlands läns landsting, Värmlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Västmanlands läns landsting, Örebro läns landsting, Der Nayer Dor, Judiska Centralrådet i Sverige, Judiska Museet, Sveriges Jiddischförbund, Frantzwagner Sällskapet, Föreningen Resandefolkets Riksorganisation (FRFRO), Internationella Romska Evangeliska Missionen, Kulturgruppen för resandefolket, Riksförbundet Romer i Europa, Trajosko Drom, Sáminuorra, Sámiid Riikkasearvi – Svenska Samernas Riksförbund, Giron Sámi Teáhter, Álmut, Landspartiet Svenska Samer, Vuovdega – Skogs-samerna, Sverigefinländarnas Delegation, Sverigefinska Riksförbundet, Finska Pensionärernas Riksförbund i Sverige, Sverigefinska ungdomsförbundet, Finlandsinstitutet, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, Met Nuoret, Tornedalsteatern, Civil Rights Defenders, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska kyrkan och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Följande instanser har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått eller inte hörts av: Riksrevisionen, Uppsala universitet, Alvesta kommun, Arvika kommun, Bräcke kommun, Degerfors kommun, Haparanda kommun, Håbo kommun, Kalix kommun, Karlskoga kommun, Katrineholms kommun, Kramfors kommun, Laxå kommun, Mora kommun, Salems kommun, Skara kommun, Söderhamns kommun, Trosa kommun, Vindelns kommun, Ystad kommun, Älvkarleby kommun, Ängelholms kommun, Östersunds kommun, Uppsala läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Federationen Wizo Sverige, Jiddische Teateramator'n, Judiska ungdomsförbundet i Sverige, Centralförbundet Roma International, É Romani Glinda, Föreningen RUNG – resande, ung, ny och gammal, Internationella Romska och Resande kvinnors Forum, Lattjo Drom, Roma Institutet, Romano Pasos Research Centre, Romska ungdomsförbundet, Sveriges Romerförbund, Åjtje svenskt fjäll- och samemuseum, Boazoeaiggiid oktavuotta – Renägarförbundet, Same Átnam, Stiftelsen Gaaltije – sydsamiskt kulturcentrum, Guovssonásti, Jakt- och fiskesamerna, Min Geaidnu/MijáGäjnno/Mijjen Geajnoe, Sámiid Riikkabellodat – Samelandspartiet, Samiska folkomröstningspartiet, Samerna – Sámit, Uusi Teatteri, Nordkalottens Kultur- och Forskningscentrum i Övertorneå, Amnesty International Sverige, Friskolornas riksförbund, Fonden för mänskliga rättigheter, LSU – Sveriges ungdomsorganisationer, Pensionärernas riksorganisation (PRO), Svenska FN-förbundet, Svenska kommittén mot antisemitism, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges antidiskrimineringsbyråer, Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Härutöver har synpunkter kommit in från: Romska rådet i Göteborg, Landsförbundet Svenska samer, Storlule sameförening, Älguogáhtie, Finska föreningen i Stockholm, Sverigefinländsk biblioteksförening, Sverigefinska riksförbundets och Sverigefinska pensionärens Västra Götalandsdistrikt, Sverigefinska skolledare, Delegationen för sverigefinska minoriteten i Göteborg, Sverigefinska pensionärer, Tornedalingar i Pajala kommun (STR-T Pajala), Tornedalingar i Övertorneå kommun (STR-T

Övertorneå), Arbetsgruppen för kväner i Malmfälten, Lärarnas riksförbund, Svenska läromedel och Sveriges författarförbund.

Skr. 2017/18:282
Bilaga 2

Därutöver har yttrande lämnats av två enskilda personer.

Kulturdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 28 juni 2018

Närvarande: statsrådet Wallström, ordförande, och statsråden Lövin, Baylan, Hallengren, Bah Kuhnke, Strandhäll, Fridolin, Linde, Skog, Fritzon, Eneroth

Föredragande: statsrådet Bah Kuhnke

Regeringen beslutar skrivelse Nystart för en stärkt minoritetspolitik